

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, ПРАВА
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*Кафедра міжнародних
відносин і політичного менеджменту*

Кодрул Ольга Олексіївна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**“КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ
РИНКАХ ТОВАРІВ”**

Спеціальність: 292 “Міжнародні економічні відносини”

Допускається до захисту
Протокол № _____
від _____
завідувач кафедри
міжнародних відносин
і політичного
менеджменту
д.н.держ.упр.,доц.,
Вікторія ЗАГУРСЬКА-АНТОНЮК

(підпис)

Науковий керівник
Д.н.д.у.; к.е.н. Ксендзук В.В

(підпис)

Рецензент
К.е.н., доц. Грабчук І.Л.

(підпис)

**Житомир
2024**

Я, Кодрул Ольга Олексіївна, цим засвідчую, що представлена до захисту кваліфікаційна робота виконана на основі власних наукових досліджень. Текст не містить доробку інших дослідників без відповідних посилань на їх праці.

Я попереджена про те, що буду недопущена до захисту, а в разі отримання диплому – буду позбавлена його відповідно до чинного законодавства України.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ	6
1.1. Сутність та значення міжнародної конкурентоспроможності країни	6
1.2. Фактори, що визначають конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках товарів	15
1.3. Механізми регулювання конкурентоспроможності країни в світовій Економіці	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ	27
2.1. Структура та динаміка основних галузей економіки України	27
2.2. Аналіз зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції України	39
2.3. Аналіз конкурентних переваг України на міжнародних ринках товарів	53
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ	57
3.1. Аналіз існуючих стратегій конкурентоспроможності країни	57
3.2. Розробка та оцінка нових стратегій для поліпшення експортного потенціалу України	65
3.3. Впровадження та рекомендації з реалізації стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки товарів	70
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79
ДОДАТКИ	86

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні, у глобалізованій економічній системі, конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках товарів є одним із ключових факторів, який визначає її економічний розвиток та позицію у світовій спільноті. В умовах швидкого технологічного прогресу, посилення глобальної конкуренції та зростання вимог споживачів, проблема збереження й підвищення конкурентоспроможності стає більш актуальною для всіх країн, особливо для країн з економікою, що розвивається, до яких і належить Україна.

Сьогодні досить актуальним є питання вивчення та розуміння механізмів, які впливають на ефективність виходу українських товарів на зовнішні ринки. Зазначена проблема вимагає комплексного аналізу та розробки стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності України у світовій економіці.

Дана тема є актуальною та важливою, оскільки успішний вихід українських товарів на міжнародні ринки є запорукою стабільного економічного зростання країни, підвищення її престижу та впливу на світовій арені.

Метою даної роботи є систематизація теоретичних знань щодо конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках товарів, аналіз факторів, що впливають на цей показник, а також розробка рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності України через ефективне впровадження стратегій національного експорту. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі визначені наступні **завдання**:

- розглянути теоретичні засади конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках товарів, включаючи сутність та значення цього поняття, а також фактори, що визначають конкурентоспроможність;
- провести аналіз конкурентоспроможності України на міжнародних ринках товарів, включаючи динаміку основних галузей

економіки, зовнішньоторговельний оборот та аналіз конкурентних переваг країни;

- розробити стратегії та напрями підвищення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках товарів, включаючи аналіз існуючих стратегій та розробку нових підходів для поліпшення експортного потенціалу країни;

- вивчити механізми регулювання конкурентоспроможності країни в світовій економіці та розробити рекомендації з впровадження стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки товарів.

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність України на міжнародних ринках товарів.

Предметом дослідження є фактори, що впливають на конкурентоспроможність України на міжнародних ринках товарів, а також стратегії та напрями для підвищення цієї конкурентоспроможності.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 91 сторінку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ

1.1. Сутність та значення міжнародної конкурентоспроможності країни

На сучасному етапі конкурентоспроможність може вважатися найвідчутнішим показником економічного прогресу країни, а також важливою характеристикою розвинутої ринкової економіки. Конкурентоспроможність країни визначається як ключовий чинник її економічного просування та успішної активності на міжнародній арені. Це здатність країни ефективно конкурувати на глобальних ринках та досягати успіху в умовах загального розвитку та швидкозмінних обставин. Розуміння конкурентоспроможності країни важливо для формулювання стратегій її розвитку та забезпечення стійкого економічного зростання. Розуміння терміну в контексті міжнародних економічних відносин має велике значення, оскільки воно визначає можливість суб'єкта (будь то країна або фірма) активно розвиватися та успішно конкурувати на світовому ринку. Конкурентоспроможність передбачає володіння суб'єктом певними властивостями, які дають йому перевагу у конкурентній боротьбі, зокрема, здатність до інновацій та сприйнятливість до них. Для повного осмислення даного поняття та значущості його прогресу варто розглянути деякі основні аспекти та вивчити їх докладніше. [1]

Конкурентоздатність є необхідною лише в умовах активної конкуренції, що є ключовим фактором у розвитку підприємств та економічних систем загалом. У країнах, де діє ринкова економіка, успішність підприємства визначається взаємодією різноманітних чинників, що виникають внаслідок об'єктивного розвитку продуктивних сил. Ці чинники відображають результати боротьби між великими монополіями за підвищення якості продукції, розширення ринків збуту та досягнення прибутку. [2]

Термін "конкурентоспроможність" виявляється досить складним та абстрактним, оскільки він надає оцінку певному об'єкту в конкретний проміжок часу, враховуючи коливання його характеристик і вплив середовища, де відбувається ця оцінка. Така неоднозначність і багатоаспектність даного терміну зумовлює наявність наукового дискурсу, спрямованого на визначення і більш детальний розгляд цієї сутності. [12]

Поняття конкурентоспроможності є одним із ключових у теорії та практиці економічного аналізу. Його латинське коріння вказує на суперництво та боротьбу за досягнення найкращих результатів. У світлі цього підприємства змушені постійно удосконалювати свої стратегії та методи роботи, щоб відповідати високим стандартам ефективності та якості, що вимагає сучасний ринок. [2]

Конкурентоспроможність країни визначається як сукупність різноманітних характеристик, що впливають на її економіку та її здатність конкурувати на міжнародному рівні. Ці характеристики можуть включати такі аспекти, як рівень інфраструктури, розвиток технологій, рівень освіти, ефективність державного управління та багато інших. Вона визначається також такими факторами як ефективність виробництва, якість продукції та послуг, інновації, доступність ресурсів, технологічний розвиток, рівень освіти та кваліфікації робочої сили, а також бізнес-клімат та рівень корупції. Для визначення рівня конкурентоздатності держави застосовуються різні методики та інструменти, а провідні міжнародні організації, які здійснюють оцінку конкурентоспроможності, включають Світовий економічний форум та Міжнародний інститут розвитку менеджменту. [4]

Конкурентоспроможність національної економіки - це дійсно складне та багатогранне поняття, яке до сьогодні не має єдиного універсального визначення в західній економічній теорії. У науковій літературі широко представлено різноманітні підходи до розуміння концепції "конкурентоспроможність", що впливає з його складності та багатоаспектності. Вчені, що проводять дослідження у цій області,

висвітлюють різні аспекти конкурентоспроможності відповідно до власних уявлень про реальний світ та його функціонування. Кожен дослідник намагається збагатити загальне розуміння цього поняття власними унікальними висновками та перспективами. [5, ст. 1-5].

Поняття "конкурентоспроможність економіки" вперше запропонував американський економіст Майкл Портер у кінці XX століття у своїй роботі "Конкурентні переваги націй", де визначив його як "ефективне використання ресурсів, що проявляється у віддачі від кожної одиниці праці або капіталу". [1]. Портер зробив новаторський внесок, пропонуючи аналізувати конкурентоспроможність країн через призму успішності компаній, що діють на світовому ринку від їхнього ім'я. За його думкою, конкурентоспроможність країни пов'язана з продуктивністю її нації, а саме з ефективним використанням всіх наявних ресурсів, таких як сировина, робоча сила та капітал. Підвищення рівня благополуччя держави слід аналізувати на рівні окремих компаній, оскільки ВВП і національний дохід формуються в результаті діяльності цих компаній. Навіть у найбільш успішних країнах не всі галузі і компанії можуть одночасно процвітати. Прогресивна діяльність обмеженої групи компаній, що мають велике міжнародне значення, визначає успіх економічного розвитку країни. Варто зауважити, що ці компанії зазвичай представляють лише обмежену кількість промислових галузей у кожній країні. [13].

Доречно буде згадати визначення Ферраза, Купфера та Хагенауера у праці 1996 року, згідно якому конкурентоспроможність може бути розглянута як здатність підприємства чи організації розробляти та впроваджувати ефективні конкурентні стратегії, що дозволяють підтримувати або навіть збільшувати свою частку на ринку. Ці здатності залежать від різноманітних факторів, які можуть бути в контролі підприємства, наприклад, таких як технічна підготовка персоналу та організація управління, а також від факторів, над якими фірми не мають прямого впливу, таких як державна політика, стан інфраструктури та особливості попиту та пропозиції. Успішне вирішення цих

питань дозволяє підприємству зберігати або навіть посилювати своє позиції на ринку. [3]

Джон Кейнс, видатний економіст XX століття, відомий своїми працями з макроекономіки та теорії зайнятості. Він висловив свої погляди на конкурентоспроможність країни у своїй знаменитій книзі "Загальна теорія зайнятості, відсотків і грошей", яка була опублікована в 1936 році. В своїй книзі, Кейнс розглядав конкурентоспроможність країни як її здатність досягати високих та стійких економічних показників. Він акцентував увагу на таких важливих аспектах, як загальний рівень виробництва (ВВП), рівень зайнятості та рівень інвестицій. Згідно з Кейнсом, конкурентоспроможність країни залежить від її здатності забезпечити стабільність та ефективність економічної системи, що в свою чергу підвищує життєвий рівень населення та сприяє загальному економічному розвитку. Його визначення конкурентоспроможності країни є одним з ключових підходів до розуміння цього поняття і є основою для подальших досліджень у галузі економіки та політики. [14, ст. 7-8]

На думку М. Синюченка, національна конкурентоспроможність визначається здатністю країни створювати та розвивати інституційні установи, такі як фінансові, інфраструктурні та наукові, що сприяють стабільному та зростаючому економічному розвитку. Це включає впровадження інновацій, що в свою чергу підвищує рівень життя та добробуту населення. Міжнародний інститут менеджменту розглядає конкурентоспроможність національної економіки як сферу економічних знань, які сприяють здатності країни підвищувати рівень життя та добробуту громадян, а також сприяють зростанню додаткової вартості товарів і послуг на підприємницькому рівні. [15, ст. 16-17]. У табл. 1.1 зображено різні підходи ще декількох науковців до розуміння поняття конкурентоспроможності країни.

Таблиця 1.1

Визначення сутності конкурентоспроможності національної економіки

Автор	Визначення поняття
Ю. Куренков та В. Попов	Здатність виготовляти та споживати товари і послуги в умовах конкуренції з аналогічними продуктами та послугами, що виготовлені в інших країнах, а одним із результатів такої конкуренції має бути підвищення рівня життя населення при дотриманні міжнародних екологічних стандартів. [6]
Всесвітній економічний форум	Можливість країни досягти сталого збільшення ВВП на душу населення. [7]
А.Ф. Мельник	Здатність економічної системи досягати соціально-економічної оптимальності незалежно від внутрішніх та зовнішніх впливів, що проявляється у значному суспільному ефекті.[6]
М. Портер, Д. Сакс, А. Варнер	Здатність країни забезпечувати стале підтримання високих темпів зростання і рівня зайнятості протягом тривалого періоду часу. [8]
Я.Б. Базилук	Економічна оцінка стану суспільних відносин у країні, що визначається здатністю забезпечити стійке підвищення продуктивності національного виробництва, пристосованого до змін глобальних ринкових умов і внутрішнього попиту, шляхом максимального використання конкурентних переваг і досягнення кращих соціально-економічних показників, ніж у конкурентів. [9]
Б.Є. Кваснюк	Здатність до обдуманих та цілеспрямованих стратегічних дій, спроможність забезпечити стабільний і динамічний розвиток національної економіки, а також матеріальний добробут громадян на рівні, що відповідає світовим стандартам. [10]
А.В. Степаненко	Ширша за ефективність категорія, яка охоплює ефективність як частину, але описує більш складні взаємозв'язки між суб'єктами господарювання, окремими компаніями і корпораціями, їх галузевими об'єднаннями та національними економіками окремих країн. [10]
В. М. Геєць	Спроможність країни протистояти та розвиватися в умовах жорсткої конкуренції на світовому ринку. Тому підвищення конкурентоспроможності є одним з важливих завдань соціально-економічної політики держави. [11]
А.С. Філіпенко	Можливість господарства забезпечити рівновагу у своїх зовнішніх відносинах та уникнути обмежень, які виникають у зовнішньоекономічній сфері. [10]

Складено на основі: [6;7;8;9;10;11]

Враховуючи всі вищезазначені погляди різних українських та іноземних авторів, можна зазначити, що конкурентоспроможність національної економіки становить ключовий елемент для успішного функціонування країни в умовах глобалізації. Створення сприятливих умов для сталого економічного зростання та досягнення конкурентних переваг на міжнародній арені є важливим завданням для країни. Це вимагає відповідального підходу до управління економікою, активного розвитку інфраструктури, інвестицій у людський капітал та науково-технічний прогрес. Таким чином, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки є складним та багатогранним процесом, що вимагає комплексного підходу та системної роботи на різних рівнях управління.

У сучасному глобалізованому світі міжнародна конкурентоспроможність країни стала однією з найбільш актуальних і важливих тем, що шукають економічний розвиток та її позицію на міжнародній арені. Конкурентоспроможність збільшується не лише економічними показниками, але й її здатністю адаптуватися до змін у світовій економічній архітектурі, швидко реагувати на виклики та використовувати свої переваги для досягнення стабільного розвитку. Важливість міжнародної конкурентоспроможності сталася в її здатності залучати інвестиції, розвивати торгівлю та створювати нові можливості для підприємств і громадян. Тому вивчення та підтримка конкурентоспроможності стає пріоритетним завданням для будь-якої країни, що передбачає досягнення успіху в умовах глобальної економіки.

Щорічно, коли Всесвітній економічний форум оприлюднює свій звіт про глобальну конкурентоспроможність, національні ЗМІ в усьому світі активно коментують рейтинги своїх країн, вітаючи або критикуючи їх уряди. Однак важливо зрозуміти, що конкурентоспроможність не є схожою на футбольну таблицю, де перемога однієї команди означає поразку іншої. Навпаки, країна може опуститися в рейтингу, навіть якщо вона покращила свою конкурентоспроможність.

Розуміння конкурентоспроможності краще пояснити, розглядаючи її як рівень продуктивності країни: її здатність виробляти більше продукції з тією самою кількістю ресурсів. Конкурентоспроможність у цьому сенсі має значення з декількох причин. По-перше, більш продуктивні країни можуть створити більше багатства, забезпечуючи вищі стандарти життя та більше щастя для своїх громадян. По-друге, більш продуктивні країни пропонують більшу віддачу від інвестицій, що стимулює економічне зростання. Нарешті, конкурентоспроможність забезпечує економічну стабільність і стійкість, що робить країну менш вразливою до зовнішніх шоків та ризиків. [16]

Концентрація на конкурентоспроможності на різних рівнях, від окремих осіб до глобальних економік, виявляє значний вплив через розуміння та втілення цього поняття, що призводить до успіху всіх учасників, у відміну від ситуації "гри з нульовою сумою". Кожен, розглядаючи конкурентоспроможність як свою особисту мету, стежить за ефективністю, максимально вкладає енергію у свою працю, враховує свої вміння та знання, бере відповідальність за власні дії, і бере участь у здоровій конкуренції, що сприяє загальній продуктивності та цінностям. Така індивідуальна поведінка може розповсюджуватися та мати позитивний вплив вже безпосередньо на економіку, суспільство та світ вцілому. Таке ставлення може призвести до покращення реальних макроекономічних показників, продуктивності праці, економічних і соціальних показників, які включають частку ринку та експорту, прибутковість інвестицій, рівень життя, індекс очікуваної тривалості життя, індекс людського розвитку, рівень бідності, освіту та конкурентоспроможний потенціал через інновації і дослідження. [17].

Важливість конкурентоспроможності полягає насамперед у позитивному впливі, яке вона має на довгострокове економічне зростання. Країна може бути визнана конкурентоспроможною, якщо вона ефективно використовує свої ресурси, вміло управляє навичками таким чином, що, крім збільшення виробництва фірм, ще й сприяє покращенню якості життя своїх громадян (за даними IMD, 2012). Згідно зі стандартним визначенням, яке

подано Європейським Союзом в 2001 р., конкурентоспроможність на національному рівні означає здатність країни досягати високих і зростаючих стандартів життя та високої зайнятості на стабільній основі. Взаємозв'язок між конкурентоздатністю і економічним розвитком є взаємодоповнюючим: підвищення конкурентоспроможності сприяє зміцненню економічного зростання, яке, у свою чергу, може збільшити конкурентоспроможність. Важливою складовою економічного прогресу є конкурентоспроможність, яка мотивує підприємства до вдосконалення продуктивності, інвестицій у нові технології та поліпшення якості продукції. Конкурентоспроможність визначається здатністю країни або компанії конкурувати на міжнародному ринку, водночас економічне зростання означає зростання обсягу виробництва товарів і послуг з плином часу. Конкуренція між підприємствами мотивує їх до виробництва більшої кількості високоякісних товарів, що приносить користь споживачам і призводить до збільшення прибутковості, ринкової частки та привертання більшої кількості клієнтів. [3,ст.8]

Конкурентоспроможність для країн - це ключовий фактор, який визначає їхню здатність протистояти викликам глобальної економіки та забезпечувати стабільний та сталій розвиток. Це поняття відображає не лише економічний потенціал країни, а й її суспільні, політичні та культурні аспекти. Значення конкурентоспроможності для країн можна розглядати з різних точок зору. По-перше, висока конкурентоспроможність сприяє збільшенню внутрішнього виробництва, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня доходів населення. Країни з високим рівнем конкурентоспроможності здатні ефективно використовувати свої ресурси та залучати інвестиції для розвитку економіки.

По-друге, вона сприяє підвищенню експортної активності країни та збільшенню її участі на міжнародних ринках. Це дозволяє розширювати географію збуту виробництва та забезпечує додаткові можливості для залучення іноземних інвестицій.

По-третє, конкурентоздатність є важливим фактором для залучення та утримання іноземних інвестицій. Країни з високим рівнем конкурентоспроможності приваблюють інвесторів своєю стабільністю, передовими технологіями, ефективними бізнес-структурами та прозорими умовами для підприємництва. Крім того, конкурентоспроможність визначає потенціал країни для інноваційного розвитку та впровадження нових технологій. Країни з високим рівнем конкурентоспроможності активно інвестують у дослідження та розвиток, що сприяє підвищенню їхнього інноваційного потенціалу та конкурентоздатності на світовому ринку, ефективно конкурують на зовнішніх ринках та збільшують тим самим обсяги експорту, що приносить додаткові прибутки та зміцнює їх економіку. Такі держави мають більше впливу у світі та займають більш вагоме місце на міжнародній арені, що сприяє їхньому престижу та авторитету.

Враховуючи важливість конкурентного потенціалу для економічного розвитку країни, правильне визначення та постійне вдосконалення цього показника стає важливим завданням для уряду, бізнес-спільноти та суспільства в цілому. Для досягнення високого рівня конкурентоспроможності країни необхідні комплексні заходи, спрямовані на покращення всіх аспектів її економіки та суспільства.

Узагальнюючи, конкурентоспроможність нації є ключовим показником, який відображає її здатність конкурувати на міжнародних ринках та забезпечувати стале економічне зростання. Вона впливає на багато сфер життя суспільства, включаючи економіку, соціальну сферу, політику та культуру. Інвестиції у підвищення конкурентоздатності країни можуть призвести до покращення якості життя громадян, збільшення доходів держави та зміцнення міжнародного впливу.

Однак досягнення та підтримання високого рівня конкурентоспроможності вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін у світовій економіці та політичному середовищі. Політика, спрямована на стимулювання інновацій, розвиток освіти та науки, підтримку підприємництва

та розвиток інфраструктури, може сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни.

Отже, важливо постійно вдосконалювати стратегії та політику країни з метою збільшення її конкурентоспроможності, щоб забезпечити стале економічне зростання та підвищення якості життя громадян.

1.2 Фактори, що визначають конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках товарів

Конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках товарів визначається здатністю конкурувати з іншими країнами у виробництві товарів, а також в експорті їх на зовнішні ринки. Це поняття стало ключовим у сучасній економічній теорії та практиці, оскільки в умовах глобалізації економіки конкуренція між країнами стала надзвичайно важливою. Основна мета кожної країни - забезпечити ефективне функціонування своєї економіки та підвищити добробут свого населення, і конкурентоспроможність стає ключовим чинником досягнення цих цілей.

Суспільний поділ праці, організація і спеціалізація суспільства як в національному, так і в міжнародному масштабах, вилилися в складний механізм економічного виробництва, де кожен суб'єкт став претендентом на виробництво унікальних товарів. Цей процес призвів до зростання конкуренції на міжнародних товарних ринках, де кожен бажає виграти та збагатитися. Глобалізація та транснаціоналізація економіки ще більше поглибили цю конкуренцію, роблячи її більш інтенсивною та навіть агресивною. Відтак, виникла концепція конкурентоспроможності країни, яка стала ключовою для розвитку національних економік та формування державної економічної політики. Така парадигма визначає стратегічні напрямки розвитку країни та відображає бажання конкурувати та забезпечувати стабільний економічний зріст в умовах світової конкуренції. [19]

У сучасному світі, де глобалізація визначає умови економічного зростання, важливість конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках товарів не може бути переоцінена. Цей показник формується через взаємодію різноманітних факторів, які визначають її здатність до конкуренції в глобальному економічному просторі. Аналіз цих компонентів та їх вплив на економічну діяльність країни є важливим етапом у розробці стратегій, спрямованих на підвищення її конкурентоспроможності та досягнення стійкого економічного успіху [19]. Фактори, що визначають конкурентоспроможність, виникли з необхідності аналізувати та розуміти те, як країни конкурують одна з одною на міжнародних товарних ринках. Вони дозволяють країнам ідентифікувати свої переваги та недоліки порівняно з іншими країнами і розвивати стратегії, спрямовані на підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Фактори конкурентоспроможності визначаються обставинами та умовами, які сприяють успішності країни в глобальному економічному конкурентному середовищі. У період індустріальної економіки, ключовим фактором було багатство країни, яке базувалось переважно на ресурсах та її географічному положенні. Проте з розвитком індустріальної економіки набули значення новаторство та підвищення продуктивності. У глобальній постіндустріальній епосі, фактори конкурентоспроможності базуються на технологічному прогресі та поширенні мереж. Особливе значення отримують інформаційно-комунікаційні технології, які формують єдиний інформаційний простір і впливають на розвиток економіки. [20, ст. 3-4]

Конкурентоздатність на міжнародних ринках товарів є складним та багатогранним явищем, яке визначається рядом факторів. Розглянемо основні аспекти, які впливають на конкурентоспроможність країни:

Одним із ключових факторів, які визначають конкурентоспроможність країни, є її економічна інфраструктура. Це включає в себе наявність та якість транспортних мереж, енергетичних систем, телекомунікаційної інфраструктури та інших важливих елементів, які забезпечують ефективне

функціонування економіки. Стан і розвиток інфраструктури визначають можливості для здійснення торгівлі та інвестицій, впливають на витрати на виробництво та транспортування товарів, а також на загальну конкурентоспроможність підприємств у міжнародному контексті.

Інший важливий фактор - це ефективність бізнес-середовища та регулятивна система. Для забезпечення конкурентоспроможності країни необхідне сприятливе середовище для підприємництва та інвестицій. Це включає в себе прозорість та стабільність законодавства, ефективність системи оподаткування та регулювання, захист прав власності, доступ до фінансових ресурсів та інші аспекти, які впливають на бізнес-середовище країни. Інвестори та підприємці шукають місця з найбільш сприятливими умовами для розвитку своїх ділових ініціатив, тому створення таких умов стає важливим завданням для країни, щоб привернути інвестиції та розвинути власний бізнес-сектор.

Крім того, важливим фактором є якість людського капіталу та інноваційний потенціал країни. Висока освіченість, доступ до якісної освіти та професійної підготовки, розвинута система досліджень і розробок, сприяють впровадженню нових технологій, підвищенню продуктивності праці та створенню нових інноваційних продуктів та послуг. Країни з високим рівнем людського капіталу мають перевагу в конкурентній боротьбі, оскільки вони можуть швидше адаптуватися до змін у міжнародному середовищі та ефективно використовувати свій інтелектуальний потенціал для досягнення конкурентних переваг.

Ці фактори взаємодіють між собою та спільно визначають рівень конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках. Важливо розуміти їхню взаємозв'язок та вплив на економічний розвиток країни.

Окрім основних факторів, які впливають на конкурентоспроможність країни, існують деякі **додаткові аспекти**, які варто враховувати:

- Інновації, дослідження і розвиток (R&D). Інновації стимулюють нові технології, виробничі методи та продукти, що допомагають країні займати лідерські позиції на світовому ринку.

- Освіта та навчання: Рівень освіти та доступність якісної освіти впливають на розвиток людського капіталу країни. Країни з високим рівнем освіти та навчання мають більш кваліфіковану робочу силу, що стимулює інновації та економічний розвиток.

- Інфраструктура: Розвинена та ефективна інфраструктура, така як транспортна, комунікаційна та енергетична системи, сприяє підвищенню продуктивності та зниженню витрат для підприємств.

- Підтримка малих та середніх підприємств (МСП). МСП відіграють ключову роль у створенні нових робочих місць та стимулюванні інновацій. Забезпечення сприятливого середовища для розвитку МСП сприяє розвитку підприємництва та зміцнює конкурентну позицію країни.

- Корупція та правова надійність. Високий рівень корупції може негативно впливати на бізнес-середовище та інвестиційну привабливість країни. Забезпечення правової надійності та боротьба з корупцією сприяють створенню сприятливої для бізнесу та інвестиційної кліми.

Ці додаткові аспекти взаємодіють з основними факторами конкурентоспроможності та доповнюють їх, сприяючи зростанню економічного потенціалу країни та її успішному конкуруванню на міжнародних ринках.

У своїй книзі "Конкурентні переваги нації" (1990) Майкл Портер пропонує набір факторів, що впливають на міжнародну конкурентоспроможність. Модель "Діамант" аналізує конкурентне оточення та поділяє ці **фактори** на чотири основні групи, які визначають конкурентну здатність країни.

1. Факторна умова враховує позицію країни відносно факторів виробництва, таких як кваліфікована робоча сила, природні ресурси та інфраструктура, необхідні для конкуренції в даному сегменті ринку.

2. Умова попиту описує характер внутрішнього попиту на продукцію та послуги у даній галузі.

3. Супутні та допоміжні галузі вказують на наявність або відсутність в країні галузей-постачальників та суміжних галузей, які є конкурентоспроможними на міжнародному рівні.

4. Стратегія компанії, її структура та рівень конкуренції є умовами в країні, які визначають те, як компанії формуються, організовуються, керуються та ведуть внутрішню конкуренцію.

Елементи, як індивідуальні системні умови, що створюють контекст, у якому національні компанії з'являються, працюють та змагаються: наявність ресурсів і навичок, які необхідні для досягнення конкурентної переваги у відповідній галузі; інформація, що визначає, які можливості сприймаються та напрямки, в які ресурси і навички використовують; цілі власників, керівників і працівників, які беруть участь у конкуренції або забезпечують її; і, у висновку, тиск на компанію для інвестування та впровадження інновацій. Якщо національне середовище сприяє швидкому накопиченню спеціалізованих активів і навичок — інколи через більшу ефективність та відданість — компанії отримують конкурентні переваги. Коли національне середовище забезпечує кращу і постійну інформацію та розуміння потреби в продуктах і процесах, компанії також мають конкурентні переваги. У підсумку нації досягають успіху в певних галузях через динаміку та складність внутрішнього середовища, що стимулює та підштовхує компанію до постійного вдосконалення та розширення своїх переваг з плином часом. [21, ст. 33-34]

Отже, можна зробити висновок, що фактори, які визначають конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках товарів, є різноманітними і включають у себе різні аспекти економіки, суспільства та бізнесу. Важливість цих факторів полягає у їх впливі на здатність країни конкурувати на міжнародних ринках, забезпечуючи їй стабільність, економічний розвиток та підвищення життєвого рівня громадян. Країна, яка

прагне конкурувати більш ефективно на міжнародних ринках повинна мати: доступ до якісних ресурсів та висококваліфікованої робочої сили; конкурентних постачальників і підприємства, які забезпечували б підтримку та інфраструктуру; сильний внутрішній попит; сприятливе середовище для підприємств, яке стимулює конкуренцію та інновації. Фактори, що визначають конкурентну позицію країни на міжнародних ринках товарів, складають складну мережу умов, які впливають на її здатність конкурувати та успішно представляти свою продукцію на світовій арені.

1.3. Механізми регулювання конкурентоспроможності країни в світовій економіці

У сучасному світі, де економічна конкуренція між країнами стає все більш інтенсивною, регулювання конкурентоспроможності стає ключовим завданням для багатьох національних урядів та міжнародних організацій. Механізми регулювання визначаються широким спектром факторів, що включають в себе економічні політики, торговельні угоди, інвестиційні стратегії, науково-технічний прогрес та соціокультурні аспекти. Ефективне регулювання конкурентоспроможності сприяє підвищенню виробничої потужності, збільшенню обсягів експорту, привабленню інвестицій та розвитку людського капіталу. У цьому контексті важливо проаналізувати та розглянути різноманітні механізми, які застосовуються для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності країни в глобальній економічній системі. Це дозволить зрозуміти, як країни реагують на виклики глобалізації, технологічних змін та міжнародної конкуренції.

Конкурентне оточення стає важливою складовою економічного контексту, оскільки воно шукає базу для розвитку економіки. Створення конкурентного механізму функціонування економічної системи є одним із головних завдань реформ, спрямованих на створення сприятливих умов для ринкових трансформацій. Отже, сучасний стан національної економіки

вимагає постійного вдосконалення методів та засобів впливу на конкурентні відносини.

Моделі і методи регулювання конкурентоспроможності країни - це системи стратегій, політик, програм та інструментів, які використовують державу для підвищення конкурентоспроможності своєї економіки на міжнародних ринках. Ці моделі і методи можуть включати різноманітні економічні, політичні, торговельні, інноваційні та інші, спрямовані на стимулювання розвитку та заходи підтримки певних секторів економіки. Важливість цих моделей і методів дозволяє в їх здатності стимулювати економічний розвиток, підвищувати продуктивність, створювати нові ринки та забезпечувати конкурентоспроможність країни на міжнародних ринках. Вони також сприяють залученню інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищенню якості життя громадян.

Моделі регулювання конкурентоспроможності країни представляють собою теоретичні або концептуальні рамки, які описують принципи, методи, та стратегії, за допомогою яких країна може підвищити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Ці моделі часто базуються на аналізі факторів, що впливають на конкурентоспроможність, таких як економічні, соціальні, технологічні та інші.

Існує кілька **типів моделей регулювання конкурентоспроможності:**

Моделі стратегічного управління конкурентоспроможністю. Ці моделі орієнтовані на розвиток стратегій і тактик, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності країни. Вони включають в себе аналіз SWOT, портфельні аналізи, стратегії конкурентної боротьби та інші інструменти.

- Моделі забезпечення ефективного використання ресурсів. Вони фокусуються на оптимізації внутрішніх ресурсів країни, таких як людські, фінансові, природні та технологічні ресурси.

- Структурна трансформація економіки. Такі моделі залишають перед собою завдання перетворення економіки країни для досягнення більшої

конкурентоспроможності, шляхом модернізації промисловості, розвитку інноваційних секторів та підвищення ефективності виробництва.

- Моделі регулювання зовнішньоекономічних відносин. Вони орієнтовані на забезпечення ефективної взаємодії з міжнародними партнерами, включаючи навчання та виконання міжнародних торгових угод, регулювання інвестиційного клімату та залучення іноземних інвестицій.

Важливість цих моделей полягає в тому, що вони допомагають країнам розробляти системні та цілеспрямовані підходи до підвищення їх конкурентоспроможності. Використання моделей регулювання конкурентоспроможності дозволяє країнам ефективно використовувати свої ресурси, розробляти стратегії розвитку, забезпечувати стабільність у внутрішній та зовнішній економічній діяльності та досягати успіху на міжнародних ринках.

Методи регулювання конкурентоспроможності країни - це інструменти, стратегії та підходи, що використовуються управліннями та правліннями для підвищення ефективності економічної діяльності та збільшення конкурентоспроможності країни в світовій економіці. Вони включають різноманітні інструменти та стратегії, спрямовані на розвиток економіки, стимулювання інновацій, поліпшення бізнес-середовища та підтримку підприємництва.

Деякі з основних методів регулювання конкурентоспроможності включають:

- Стимулювання інвестицій: забезпечення фінансових стимулів та пільг для інвесторів, що сприяє розвитку промисловості, інфраструктури та інноваційних секторів економіки.

- Реформи у сфері освіти та науки: вдосконалення системи освіти та науково-дослідницької діяльності для забезпечення висококваліфікованої робочої сили та стимулювання інновацій.

- Політика підтримки малих та середніх підприємств: забезпечення фінансової та інституційної підтримки для розвитку малих та середніх

підприємств, що сприяє розвитку підприємництва та стимулює економічний зріст.

- Створення сприятливого бізнес-середовища: зменшення бюрократичних перешкод, спрощення процедур реєстрації бізнесу, підвищення прозорості та прогнозованості законодавства.

- Розвиток торговельних відносин: укладання та виконання міжнародних торговельних угод, відкриття нових ринків для експорту та залучення іноземних інвестицій.

Методи регулювання конкурентоспроможності країни відіграють важливу роль, тому що можуть сприяти стійкому та стабільному економічному розвитку країни, підвищувати її конкурентоспроможність на міжнародних ринках та забезпечувати зростання рівня життя для громадян. Ретельне впровадження та використання цих методів дозволяє країнам ефективно реагувати на виклики та можливості глобальної економіки.

Сучасні механізми контролю за конкурентним середовищем на виявляються досить складними, оскільки вони включають у себе як саморегуляцію ринкових процесів, так і заходи державного впливу на конкурентну атмосферу. Аналізуючи механізми регулювання конкуренції, ефективні інструменти впливу на конкурентну динаміку ринку можна виокремити дві сфери впливу, залежно від суб'єктів, які здійснюють регулювання на різних рівнях: державну та інституційну.

Найбільш значущою є державна сфера, що охоплює різноманітні інструменти, включаючи економічні, адміністративні та організаційні. Інституційна сфера включає різні ринкові механізми впливу на економічну конкуренцію, що використовуються на регіональному рівні, а також набір інструментів на рівні підприємств. [22, ст. 32-34]

Державне регулювання конкуренції можна визначити як комплекс заходів, засобів та методів, які застосовує держава в особах уповноважених органів з метою посилення та зменшення негативних проявів конкурентної

боротьби, монополізму у сфері господарювання та посилення позитивних рис конкуренції.

Основною метою державного регулювання конкуренції є задоволення потреб населення як кінцевих споживачів. Ця мета досягається через захист прав споживачів як менш міцної сторони у відносинах з виробниками товарів. Далі, метою є забезпечення вільної конкуренції, що стимулює змагання між виробниками за увагу споживачів і, відповідно, сприяє вдосконаленню виробництва та продажу товарів, розширенню їх різноманітності, покращенню якості та оптимізації цін. Крім того, ще однією метою є сприяння підприємництву, щоб забезпечити невимушений вибір та втілення законом визначених господарських дій, що в кінцевому підсумку сприяє активізації конкуренції на ринку. Не остання мета - це захист національного виробника, що відповідає інтересам національної економіки та сприяє економічній незалежності країни.

Однією з основних функцій держави є створення законодавчих та правових норм для регулювання конкуренції, спрямованих на встановлення порядку формування, функціонування та контролю підприємницької діяльності. Державна підтримка конкуренції є гарантією прав і свобод підприємців, що дозволяє їм вільно використовувати економічну діяльність. З метою забезпечення цих прав і свобод, а також виконання обов'язку держави з підтримки конкуренції, використано законодавчі та організаційні гарантії. Підтримка конкуренції спрямована на забезпечення присутності справедливої конкуренції та запобігання зловживанням монопольним становищем на ринку, обмеження у конкуренції та недобросовісної поведінки. [23]

Законодавство України підкреслює, що держава гарантує вільну конкуренцію серед підприємців та захищає права споживачів від недобросовісної конкуренції та монопольного контролю у різних галузях бізнесу. Для здійснення державного регулювання економіки та діяльності окремих підприємств використовуються різні прямі та непрямі інструменти. Прямі засоби реалізуються через ухвалення законодавчих актів, на яких

базується дія виконавчої влади, включаючи адміністративно-правові та організаційні засоби у сфері державного регулювання конкурентних відносин. Непрямі інструменти, у свою чергу, базуються на застосуванні різних економічних та фінансових механізмів, таких як податки, відсоткові ставки, надання державних кредитів та пільг, які опосередковано впливають на діяльність підприємств, сприяючи або обмежуючи їх розвиток.

Економічні інструменти впливу на конкуренцію включають різноманітні засоби та механізми, які використовуються державою для регулювання ринкових відносин між суб'єктами господарювання. Ці інструменти, як правило, охоплюють кредитну, податкову та цінову політику, а також контроль за цінами та встановлення стандартів у відповідних галузях. Вони об'єднують у собі дії державного регулювання та механізми ринкової саморегуляції, щоб керувати ринковими процесами у відповідності до стратегічних цілей держави. Ефективність такого регулювання залежить від збалансованого поєднання обох підходів та їхньої взаємодії.

Адміністративно-правові інструменти базуються на владі держави і використовуються для регулювання шляхом заборон, дозволів та примусу. Вони включають контроль над виданням ліцензій та дозволів на певні види діяльності, а також можуть передбачати обмеження в їх проведенні, не стосуючись фінансових стимулів чи ризиків у здобутті прибутку. Інструменти примусу полягають у вимогах, що накладаються державою на суб'єктів господарювання щодо дотримання певних правил та стандартів, таких як проведення професійної підготовки на підприємстві або забезпечення належних умов праці для працівників.

Організаційні інструменти регулювання конкурентних відносин базуються на розробці та прийнятті державних економічних програм розвитку, які реалізуються на рівнях загальнодержавному та регіональному. Державне економічне програмування використовується для практичного впровадження економічної політики держави та передачі цієї політики господарюючим суб'єктам. Процес розробки програм базується на науково-технічних,

економічних та соціальних прогнозах, що надає їм індикативний характер і виступає орієнтиром для використання всіх інструментів регулювання з метою спрямування розвитку ринку у необхідному для держави напрямку. [22, ст. 34-41]

У підсумку, конкурентоспроможність країни розуміється як її здатність ефективно конкурувати на міжнародному рівні, що є ключовим для її економічного просування та успішної активності на світовій арені. Це складне поняття, що включає різні аспекти економіки, суспільства та бізнесу. Важливість конкурентоспроможності виявляється в її позитивному впливі на довгострокове економічне зростання та підвищення якості життя громадян. Фактори, які визначають конкурентоспроможність країни, є різноманітними та включають інфраструктуру, рівень освіти, технологічний розвиток, державну ефективність управління та інші. Важливо постійно вдосконалювати стратегію та політику країни для підвищення її конкурентоспроможності, щоб забезпечити стаке економічне зростання та успіх на міжнародних ринках.

Механізми регулювання конкурентоспроможності країни в світовій економіці включають різноманітні інструменти та методи, що використовуються державою для забезпечення ефективності конкуренції на ринку. Ці механізми включають в себе законодавчі, адміністративно-правові, економічні та організаційні заходи, спрямовані на забезпечення прозорості, справедливості та конкурентної діяльності господарюючих суб'єктів. Шляхом впровадження цих механізмів держава прагне забезпечити належний рівень захисту прав споживачів, підтримати підприємництво, стимулювати економічний зріст та сприяти розвитку національної економіки в умовах глобалізації. Такий комплексний підхід дозволяє країнам ефективно реагувати на виклики світового ринку та забезпечувати свою конкурентоспроможність у міжнародному економічному середовищі.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ

2.1. Структура та динаміка основних галузей економіки України

Конкурентоспроможність України на міжнародних ринках товарів є важливим показником її економічного розвитку та здатності адаптуватися до глобальних економічних тенденцій. У сучасному світі, де міжнародна торгівля відіграє ключову роль, здатність країни ефективно конкурувати на зовнішніх ринках визначає її економічне зростання та рівень добробуту населення. Дослідження конкурентних переваг і недоліків України на світовому ринку дозволяє виявити основні фактори, що впливають на її позиції, та розробити стратегії для зміцнення економічного потенціалу країни. У цьому розділі розглядається поточний стан конкурентоспроможності України, аналізуються ключові показники та визначаються шляхи для підвищення її ефективності на міжнародних ринках товарів.

Національна економіка кожної країни складна і багатогранна, яка включає в себе різноманітні галузі та сектори, взаємодія яких визначає її розвиток. Розуміння структури цієї економіки є ключовим для розробки ефективних стратегій розвитку та управління економічними процесами.

Необхідно проаналізувати структуру національної економіки України у 2024 році. Зокрема, тут буде розглянуто внесок різних галузей у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни, їхню динаміку та вплив на загальний економічний розвиток. Цей аналіз має на меті розкрити ключові аспекти функціонування економіки України, зокрема, визначити основні сектори, які виступають як рушійні сили економічного зростання, ідентифікувати тенденції розвитку та визначити фактори, які впливають на стійкість економічної системи.

Аналіз структури та динаміки економіки України у 2024 році дозволить нам краще зрозуміти поточний стан економіки країни, визначити перспективи розвитку та визначити напрямки подальших досліджень у цій області.

Розуміння структури національної економіки є складним і має багатоаспектний характер. Це відображає співвідношення та взаємодію окремих складових системи в процесі її розвитку. Структуру економіки можна розглядати з різних точок зору: виробництва, розподілу, обміну та споживання продукції; на рівні підприємств, галузей, регіонів та інших елементів господарювання; а також з урахуванням різноманітних факторів та процесів, що впливають на економіку.

Основні види структури економіки включають відтворювальну, галузеву, територіальну (регіональну), соціальну, секторальну, зовнішньоекономічну та техніко-економічну. Галузева структура має визначальне значення в аналізі національної економіки. Це розподіл господарства на окремі галузі, який відображає досягнутий рівень розвитку продуктивних сил та організацію суспільного поділу праці.

Галузева структура включає в себе співвідношення між різними секторами економіки, групами галузей, міжгалузевими комплексами, окремими галузями, підгалузями та видами виробництва. Вона є важливим показником для аналізу економічного потенціалу та розвитку країни. [24]

Кожен сектор економіки грає ключову роль у розвитку країни та суспільства. Важливо для України визначити найбільш перспективні галузі для збереження економічних показників та створення умов для економічного зростання після війни. Уряд установив, що насамперед до розвитку нації необхідно звернути увагу на наступні **сектори з високим рівнем інвестиційної привабливості:**

- Енергетичний сектор;
- Аграрний та продовольчий сектори;
- Транспорт та логістика;
- Сфера критичних матеріалів;

- Інформаційні технології;
- Машинобудування.

Ці сектори уже зараз забезпечують розвиток економіки країни та мають значний потенціал для подальшого зростання. Послуги та товари, які надаються в цих галузях, відомі та цінні як в межах країни, так і на міжнародних ринках. Важливо підкреслити, що розвиток цих секторів не лише сприятиме внутрішньому економічному розвитку, але й дозволить країні стати активним учасником у вирішенні глобальних проблем, таких як голод та кліматична криза, а також може створити альтернативи російському експорту.

Незважаючи на труднощі, спричинені війною, коли через військові дії економіка України впала майже на 30 відсотків за перший рік, український бізнес продемонстрував свою стійкість та адаптивність. Це призвело до зростання національного ВВП на 2,2% у наступний рік. Однак для повного відновлення економіки потрібно залучати більше інвестицій та активно розвивати перспективні галузі.

Україна змогла зберегти макрофінансову стабільність завдяки своєчасній підтримці з боку партнерів та відповідним політичним рішенням. Це призвело до зниження споживчої та базової інфляції до 10,6% та 9% відповідно за той самий період.

Прогнозоване зростання економіки на 3,5% у 2024 році та на 6,8% у 2025 році свідчить про потенціал для подальшого відновлення та розвитку країни [25].

Таблиця 2.1

Огляд розвитку економіки України

№	Показник	Рівень (у відсотках)
1	Зменшення ВВП під впливом війни	-30%
2	Зростання ВВП у 2023	+2,2%
3	Споживча інфляція	10,6%
4	Базова інфляція	9%
5	Прогнозоване зростання економіки 2024 року	+3,5%
6	Прогнозоване зростання економіки 2025 року	+6,8%

Сформовано на основі [25].

Табл. 2.1 дає швидкий огляд того, як військові дії вплинули на економіку України.

Також складено наступну табл. 2.2, що надає огляд ключових галузей економіки України, їх ролі у розвитку та потенціалу для подальшого зростання. Кожна галузь відіграє важливу роль у стабільності та розвитку економіки через забезпечення різних аспектів життя суспільства, від енергопостачання до транспортування товарів. Водночас, таблиця вказує на можливості для покращення в кожній галузі, такі як впровадження енергоефективних технологій, модернізація сільськогосподарських методів, розвиток інфраструктури та стимулювання інновацій у сфері інформаційних технологій. Враховуючи ці потенційні можливості, Україна може зміцнити свою економіку та зробити крок у напрямку сталого розвитку.

Таблиця 2.2

Розвиток та потенціал економіки України

№	Галузь економіки	Роль у розвитку	Потенціал зростання
1	Енергетичний сектор	Забезпечення енергією для виробництва та побуту	Впровадження енергоефективних технологій, розвиток альтернативних джерел енергії
2	Аграрний та продовольчий сектори	Забезпечення продуктами харчування	Модернізація сільськогосподарських технологій, підвищення якості та обсягів виробництва
3	Транспорт та логістика	Забезпечення транспортування та розподілу товарів	Розвиток інфраструктури, впровадження технологій управління логістикою
4	Сфера критичних матеріалів	Виробництво та постачання стратегічних ресурсів	Диверсифікація джерел постачання, розвиток власного виробництва
5	Інформаційні технології	Створення та розвиток цифрових продуктів та послуг	Сприяння інноваціям, розвиток ІТ-інфраструктури
6	Машинобудування	Виробництво та постачання машин та обладнання	Модернізація технологічних процесів, експортна орієнтація

Сформовано на основі [25].

Енергетичний сектор економіки України

Енергетична галузь України включає усі сфери економіки, які досліджують та використовують енергетичні ресурси для виробництва, трансформації, передачі та розподілу енергії. [26].

Україна має довгу історію у сфері енергетики, з важливими галузями, такими як нафтогазова, гідроенергетика, електроенергетика, вугільна та атомна промисловість. Згідно з Енергетичною стратегією України до 2035 року, країна активно працює над досягненням енергетичної незалежності. Останні реформи у секторі енергетики створили нові можливості для глобальних учасників енергетичного ринку та інвесторів для розвитку в Україні. [27].

Енергетичний сектор України став однією з головних мішеней терористичних атак з боку Росії. Починаючи з жовтня 2022 року, енергетична інфраструктура була об'єктом численних ракетно-дронових атак, що призвело до серйозних пошкоджень об'єктів. Крім того, окупація деяких регіонів та руйнування в зоні бойових дій призвели до значних втрат у секторі. Окупанти розкрадали обладнання, включаючи ключові об'єкти, такі як ЗАЕС, який зараз перебуває під контролем росії.

Незважаючи на це, енергетичний сектор продемонстрував стійкість і зміг відновити свою діяльність в повному обсязі вже в лютому 2023 року. Одним із стратегічних напрямків розвитку є перехід до використання відновлюваної енергії та підвищення енергоефективності. Це допоможе забезпечити енергетичну незалежність та підвищити рівень безпеки країни. Вкладення в сектор відновлюваної енергетики дозволять Україні зберегти важливі енергетичні ресурси та прискорити інтеграцію до європейського енергетичного ринку.

Навіть у таких складних умовах, розвиток відновлюваної енергетики продовжується, а інвестори продовжують вкладати кошти в цей сектор. Проводиться відновлення та будівництво нових об'єктів з використанням передових технологій. Україна має значний потенціал для розвитку сонячної

та вітрової енергетики, що дозволить не лише забезпечити внутрішні потреби, але й експортувати надлишки енергії. Інвестиції в відновлювану енергетику вже є актуальними на різних рівнях, що сприятиме ефективному управлінню енергетичними ресурсами та зменшить ризики в разі виникнення аварій. [25].

Аграрний сектор України

Даний сектор має великий потенціал для розвитку. Він є важливим гравцем в економіці країни, забезпечуючи значну частку ВВП та створюючи численні робочі місця. Помірний клімат, плідні ґрунти та оптимальна кількість опадів сприяють успішному виробництву аграрної продукції.

Незважаючи на військові дії, сектор залишається життєздатним та активним. Проте він стикається з ризиками, такими як обстріли, дефіцит кваліфікованих працівників та проблеми з логістикою. Наразі необхідно забезпечити необхідні експортні показники, відремонтувати пошкоджені зерносховища та побудувати нові. Крім того, необхідне технічне оснащення та покращення транспортної інфраструктури. Незважаючи на це, аграрний сектор залишається перспективним, адаптуючись до нових умов та використовуючи сучасні технології. [25].

Транспорт і логістика

Таблиця 2.3

Розвиток та потенціал транспортної та логістичної системи України

№	Напрямок транспорту	Стан після початку війни	Потенціал розвитку
1	Морський	Контроль більшості портів, можливість експорту	Подальший розвиток, збільшення обсягів експорту
2	Залізничний	Підвищення тарифів та скорочення перевезень	Потенціал зниження тарифів та відновлення обсягів перевезень
3	Повітряний	Практично зупинено	Можливе відновлення певних авіасполучень
4	Логістика	Адаптація до умов війни, розвиток нових маршрутів	Зростання інвестицій та міжнародних проєктів

Сформовано на основі [25;28].

Проаналізувавши дані і таблицю, можна сказати наступне:

- У 2022 році можливості експорту майже зупинилися, а намагання перевозити зернові сухопутним транспортом призвели до серйозних проблем у логістиці.
- Незважаючи на це, Україна втримує контроль над більшістю морських портів, що надає можливості для морських перевезень та експорту. Цей напрямок транспорту має великий потенціал для подальшого розвитку, оскільки в минулому більшість експорту проходила саме через нього.
- Залізничні перевезення також зазнали скорочень із початком війни, що призвело до збитків для українського бізнесу. Тарифи на вантажні перевезення було збільшено через втрати Укрзалізниці, але зараз вони знижені, хоча все ще високі для сектору АПК.
- Діяльність повітряного транспорту було практично зупинено через війну, проте існує план можливого відновлення деяких авіасполучень у 2024 році.
- Незважаючи на виклики, з якими стикається транспортна та логістична система України через війну, її потенціал для розвитку залишається значним. Підтримка інфраструктури, зниження тарифів, відновлення авіасполучень та розвиток нових маршрутів сприятимуть подальшому зростанню сектору логістики. Українські компанії вже активно працюють над міжнародними проектами, що свідчить про їхню інвестиційну привабливість та потенціал для майбутнього розвитку.

Критичні матеріали

Україна володіє значним потенціалом у галузі критичних матеріалів, які є ключовими для розвитку різних галузей економіки. Видобуток цих матеріалів важливий як для держави, так і для соціальної та екологічної стійкості.

Перехід до низьковуглецевої енергетики до 2050 року, за прогнозами, потребуватиме значної кількості ключових мінералів. Ці ресурси, такі як літій, кобальт і нікель, вже зараз користуються високим попитом на світовому

ринку. Наявність таких матеріалів впливатиме не лише на економічну безпеку, а й на ключові сектори економіки, такі як відновлювана енергетика, виробництво електромобілів та цифрова індустрія. Україна має великий потенціал для розвитку ключових галузей сировинної промисловості, що також підтримується Загальнодержавною програмою розвитку мінерально-сировинної бази до 2030 року. Тож економіка все ще має великий потенціал, що сприятиме покращенню економічних показників країни. [25].

Інформаційні технології

ІТ-сектор в Україні із дефіцитом спеціалістів та необхідністю релокації бізнесу в умовах війни стикається зі значними викликами. Проте, він залишається високоінвестиційною галуззю, спрямованою на експорт послуг. Інвестиції в ІТ зросли в 10 разів з 2014 по 2019 рік, що свідчить про його значний потенціал для розвитку. В перспективі, цей сектор може стати одним із ключових драйверів економіки післявоєнного відновлення, але його успіх залежить від тривалості конфлікту, швидкості відновлення країни та міжнародних інвестицій. [25].

Машинобудування

Машинобудування - це ключова галузь економіки, що визначає можливості для розвитку будь-якої країни. Україна має потенціал для подальшого розвитку цього сектору завдяки своєму людському капіталу та виробничому потенціалу. Інвестиційна привабливість машинобудування зростає, адже підприємства активно модернізуються та співпрацюють з міжнародними партнерами, що призводить до підвищення якості продукції та прибутковості. [25].

Аналіз внеску різних секторів у валовий внутрішній продукт (ВВП) є критично важливим для розуміння економічної структури країни. Цей аналіз дозволяє визначити, які галузі є основними рушіями економічного зростання, які з них потребують підтримки та інвестицій, а також виявити слабкі місця, що потребують реформ. Знання про розподіл ВВП за галузями допомагає уряду формувати ефективну економічну політику, бізнесу — планувати

стратегії розвитку, а інвесторам — приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій.

Валовий внутрішній продукт, або ВВП, є ключовим економічним показником, що часто обговорюється в новинах, економічних звітах та урядових виступах. ВВП відображає загальну вартість всіх товарів та послуг, створених на території країни протягом певного періоду, і призначених для кінцевого використання (як визначає цей термін Міністерство економіки). Це значення виражається у грошовому еквіваленті та слугує основним індикатором економічної активності та добробуту країни. Показник є важливим інструментом для оцінки економічної активності та рівня розвитку країни.

ВВП дозволяє оцінити продуктивність економіки, виявити основні драйвери економічного зростання та слабкі місця, що потребують уваги. Аналіз структури ВВП допомагає визначити, які сектори економіки є найбільш продуктивними та важливими для стабільного розвитку. Наприклад, у країнах з розвинутою економікою значна частка ВВП може припадати на сектор послуг, тоді як у країнах, що розвиваються, більш вагому роль можуть відігравати сільське господарство та промисловість. Розгляд ВВП також є важливим для міжнародних порівнянь. ВВП на душу населення дозволяє порівняти рівень життя в різних країнах. Крім того, ВВП є основою для розрахунку інших важливих економічних показників, таких як інфляція, рівень безробіття та державний борг [29].

За даними на 2024 рік, структура ВВП України складається з кількох основних секторів економіки: промисловість, сільське господарство та сектор послуг. [30].

Сектор промисловості є ключовим для економіки України, особливо враховуючи високу частку важкої промисловості, металургії та виробництва машин. Основними галузями є металургія, машинобудування, хімічна промисловість, виробництво будівельних матеріалів та харчова промисловість. Україна є великим виробником сталі, заліза та іншої

металопродукції, а також машин та обладнання. Промисловість становить значну частину ВВП (близько 20-25%), але через військові дії та руйнування інфраструктури її внесок останнім часом зазнає суттєвих змін. [30].

Внесок сільського господарства у ВВП становить близько 10-12%. Україна традиційно є аграрною країною, відома своїми родючими землями і є одним з провідних експортерів зернових та інших сільськогосподарських продуктів у світі. Основні продукти включають зернові, соняшник, цукровий буряк, фрукти та овочі. У 2023 році цей сектор забезпечив значний приріст економіки завдяки рекордному врожаю, але військові дії й логістичні проблеми продовжують створювати виклики. [30].

Внесок сектору послуг у ВВП становить близько 55-60%, тобто послуги займають дедалі більшу його частку, зокрема завдяки розвитку ІТ-сектору, фінансових послуг, торгівлі та транспорту. Сфера інформаційних технологій особливо вирізняється своїм швидким розвитком і зростаючим впливом на економіку. [30].

Загалом, у 2024 році очікується, що економіка України зросте на 3%, що нижче показника 2023 року в 5.3% через триваючу війну та пов'язані з нею виклики, такі як проблеми з електропостачанням та скорочення внутрішнього попиту. Для стабілізації економіки важливими залишаються зовнішня фінансова допомога та інвестиції, а також адаптація бізнесів до нових умов. [31].

У 2024 році структура ВВП України відображає розподіл економічної активності серед різних галузей. Зміни у внесках галузей зумовлені як традиційними економічними чинниками, так і впливом військових дій, які впливають на промисловість та інфраструктуру. На рис. 1 представлена діаграма частки кожної галузі в загальному обсязі ВВП України.

Рисунок 2.1 Частка галузей у ВВП України у 2024 році, %

Сформовано на основі: [32].

З Рис. 2.1 видно, що найбільшу частку у ВВП займають інші галузі (32%), які включають різноманітні види економічної діяльності. Оптова та роздрібна торгівля складає 13%, переробна промисловість, сільське господарство, держуправління й оборона — по 10%, Водночас інші галузі показують нижчі відсотки, вони включають транспорт — 7%, операції з нерухомістю — 8%, освіта та добувна промисловість — по 5%. Ці показники демонструють важливість диверсифікації економічної активності для забезпечення стійкості економіки в умовах війни.

Динаміка галузей:

- Оптова та роздрібна торгівля демонструє незначне зниження активності порівняно з попередніми роками, але залишається найбільшою часткою у ВВП.
- Переробна промисловість зберігає стабільне зростання завдяки покращенню логістики та збільшенню експорту металургійної продукції та машинобудування.
- Сільське господарство продовжує бути важливою частиною економіки України, забезпечуючи суттєву частку експортних доходів.

- Транспортний сектор зазнав деякого скорочення через зниження обсягів перевезень залізницею, однак покращення морської та автомобільної логістики сприяє частковому відновленню.
- Добувна промисловість продовжує зростати завдяки стабільним показникам видобутку корисних копалин, особливо залізної руди.
- Держуправління й оборона збільшують свою частку в економіці через військові дії та необхідність посилення національної безпеки.
- Операції з нерухомістю демонструють незначні коливання, залишаючись стабільною частиною ВВП.
- Освіта зберігає стабільну частку, відображаючи інвестиції в людський капітал та необхідність підтримки освітніх стандартів.
- Інші галузі включають різноманітні сектори, які забезпечують значну частку економічної активності країни [32].

Отже, економіка України у 2024 році продовжує адаптуватися до викликів, пов'язаних із військовими діями та руйнуванням інфраструктури. Проте, завдяки стабілізації логістичних мереж та покращенню умов для експорту, деякі галузі демонструють позитивні тенденції. Промисловість залишається важливим сектором, тоді як торгівля, транспорт та сільське господарство продовжують відігравати значну роль у структурі економіки країни.

У результаті аналізу структури та динаміки основних галузей економіки України можна зробити висновок, що ці галузі відіграють ключову роль у формуванні економічного обличчя країни. Незважаючи на внутрішні та зовнішні виклики, вони проявляють стійкість та певну адаптивність, сприяючи загальному економічному розвитку України.

Промисловість залишається однією з ключових галузей, яка забезпечує великий внесок у валовий внутрішній продукт (ВВП) та є рушійною силою для інших секторів економіки. Торгівля, транспорт та сільське господарство також відіграють важливу роль у структурі економіки, забезпечуючи зв'язок з міжнародними партнерами та забезпечуючи внутрішні потреби населення.

Основними експортними товарами України є аграрна продукція та металургія, які характеризуються високою якістю та конкурентними цінами. Імпорт енергетичних ресурсів і технологічного обладнання підкреслює модернізацію виробничих потужностей, що сприяє загальному економічному зростанню.

Отже, дослідження структури та динаміки основних галузей економіки України підкреслює необхідність подальшого розвитку цих секторів як стратегічно важливих для забезпечення стійкого та сталого економічного зростання країни.

2.2. Аналіз зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції України

Аналіз зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції України є важливою складовою оцінки економічного стану країни та її позицій на світовому ринку. Зовнішньоторговельний оборот відображає обсяги експорту та імпорту товарів, що є ключовими індикаторами економічної активності та здатності країни забезпечувати себе необхідними ресурсами та технологіями. Конкурентоспроможна продукція, у свою чергу, визначає спроможність національних виробників ефективно конкурувати на міжнародних ринках, забезпечуючи стабільні валютні надходження та сприяючи економічному зростанню.

У цьому пункті буде проведено аналіз структури та динаміки зовнішньоторговельного обороту України, визначено основні товарні групи, що формують експортний та імпортний потенціал країни, а також оцінено рівень конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках. Особлива увага приділятиметься аналізу сильних та слабких сторін зовнішньої торгівлі України, а також виявленню можливостей для підвищення ефективності та диверсифікації експорту.

Зовнішньоторговельний оборот та конкурентоспроможна продукція України відіграють ключову роль у формуванні економічної стратегії країни.

В умовах інтернаціоналізації та глобалізації ці аспекти стають вирішальними для стабільного розвитку економіки та інтеграції України у світову торгівлю. Аналіз цих факторів дозволяє виявити сильні та слабкі сторони економіки, що є необхідним для подальшого успішного розвитку. В Україні зовнішня торгівля є ключовим джерелом наповнення державного бюджету. Економічні зв'язки з іншими країнами спонукають національних виробників знижувати витрати, підвищувати продуктивність і підтримувати конкурентоспроможність. Таким чином, зовнішня торгівля є важливим стимулом для розвитку національної економіки. В свою чергу, зміцнення міжнародних торговельних відносин сприяє інтеграції України у світову економіку та підвищує її економічну стабільність. [33].

Зовнішньоторговельний оборот - це сукупність імпорتنих і експортних операцій, здійснюваних країною за певний період часу. Сюди входить вартість усіх товарів та послуг, які країна експортує та імпортує. Аналіз зовнішньоторговельного обороту дозволяє оцінити рівень економічної активності країни на міжнародному ринку. Високий рівень експорту свідчить про конкурентоспроможність національних товарів та послуг, а також про здатність економіки створювати продукцію, яка затребувана за кордоном. Імпорт, у свою чергу, відображає рівень залежності країни від закордонних товарів і послуг. Збалансований зовнішньоторговельний оборот сприяє економічній стабільності та росту.

Конкурентоспроможна продукція – це товари та послуги, які можуть успішно конкурувати на міжнародних ринках за якістю, ціною, інноваційністю та іншими параметрами. Вона відповідає вимогам і потребам споживачів, забезпечуючи при цьому прибутковість для виробників. Конкурентоспроможна продукція є ключовим фактором успішного розвитку зовнішньої торгівлі. Вона дозволяє країні збільшувати експорт, зменшувати торговельний дефіцит та зміцнювати свої позиції на світовому ринку. Підвищення конкурентоспроможності національної продукції сприяє

залученню іноземних інвестицій, розвитку технологій та підвищенню загального рівня економічного добробуту. [34].

Тож, аналіз зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції є важливими елементами для розуміння економічної ситуації в Україні та визначення стратегічних напрямків розвитку. Розвиток цих аспектів сприяє інтеграції України у світову економіку, забезпечуючи стабільність та процвітання.

Визначення загального обсягу експорту та імпорту товарів є надзвичайно важливим для розуміння економічної ситуації в країні та планування її розвитку. Аналіз обсягів експорту допомагає оцінити, наскільки національна економіка конкурентоспроможна на міжнародному ринку і які товари мають високий попит за кордоном. Це свідчить про здоров'я економіки та її здатність заробляти валюту.

Імпортні дані показують, які товари і в якій кількості потребує внутрішній ринок. Це дозволяє виявити, які галузі економіки можуть потребувати розвитку або підтримки, щоб зменшити залежність від імпортованих товарів.

Баланс між експортом та імпортом впливає на торговельний баланс країни. Якщо експорт перевищує імпорт, країна має профіцит, що сприяє економічній стабільності. Навпаки, дефіцит може свідчити про економічні проблеми та залежність від закордонних товарів.

Крім того, аналіз цих даних важливий для залучення іноземних інвестицій, оскільки потенційні інвестори оцінюють економічну привабливість країни, зокрема, її здатність експортувати товари. Високий рівень експорту може створювати нові робочі місця та сприяти економічному зростанню. Таким чином, розгляд загального обсягу експорту та імпорту товарів дозволяє приймати обґрунтовані рішення в економічній політиці та планувати сталий розвиток країни.

Зовнішньоторговельний оборот є ключовим показником економічної активності країни. У 2024 році, за даними Державної митної служби України,

загальний обсяг торгівлі України за перші два місяці склав 16,8 мільярда доларів США, що на 2% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Зокрема, експорт становив 6,8 мільярда доларів США, а імпорт – 10 мільярдів доларів США [35].

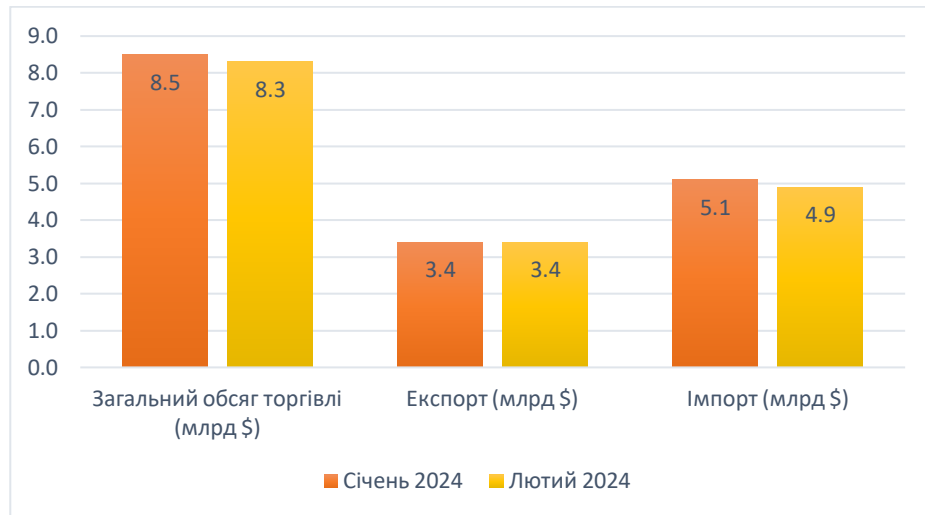

Рисунок 2.2 Загальний обсяг торгівлі, експорту та імпорту в січні-лютому 2024, млрд \$

Складено на основі: [35].

Дані стовпчастої діаграми демонструють, що імпорт України значно перевищує експорт, що свідчить про високу залежність країни від зовнішніх поставок. Попри це, загальний обсяг торгівлі показує позитивну динаміку зі збільшенням на 2% порівняно з попереднім роком, що вказує на активізацію зовнішньоекономічної діяльності.

Імпортні поставки є важливим компонентом зовнішньої торгівлі України. У 2024 році основними країнами-імпортерами для України залишаються Китай, Польща та Німеччина. Імпорт з Китаю становив 2,2 мільярда доларів США за перші два місяці року, тоді як Польща та Німеччина постачили відповідно на 1,128 мільярда доларів США та 768 мільйонів доларів США [35].

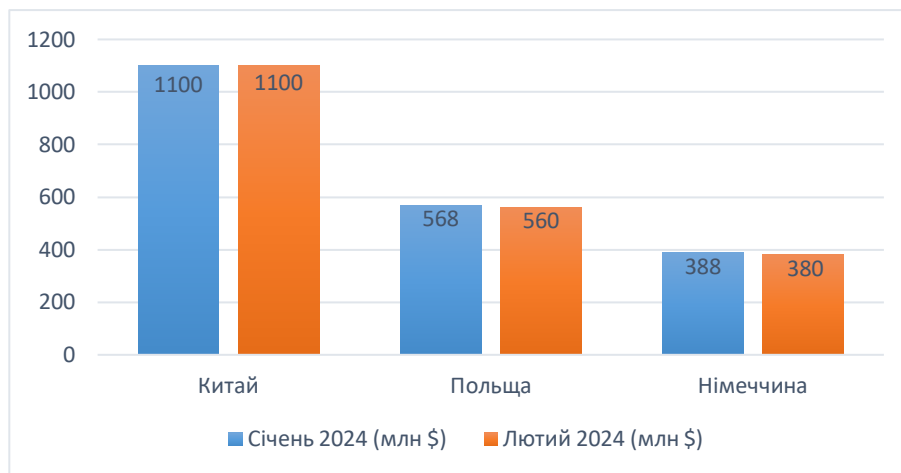

Рисунок 2.3 Найбільші країни-імпортери в січні-лютому 2024, млн \$
Складено на основі: [35].

Представлена діаграма чітко показує, що Китай є провідним постачальником товарів до України. Значні обсяги імпорту з Польщі та Німеччини також свідчать про важливість європейських партнерів для української економіки. Ці дані підкреслюють потребу у диверсифікації постачальників для зменшення залежності від окремих країн.

Експорт є важливим джерелом валютних надходжень для України. У 2024 році найбільшими країнами-експортерами українських товарів були Польща, Іспанія та Китай. Експорт до Польщі становив 664 мільйони доларів США, до Іспанії – 642 мільйони доларів США, а до Китаю – 605 мільйонів доларів США [35].

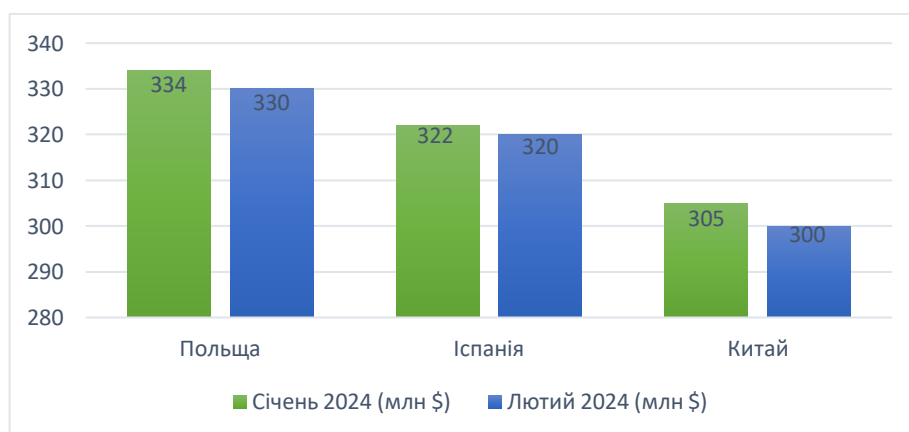

Рисунок 2.4 Найбільші країни-експортери в січні-лютому 2024, млн \$
Складено на основі: [35].

Діаграма на рис. 2.4 показує, що Польща є основним ринком збуту для українських товарів, з невеликим відривом від Іспанії та Китаю. Це підкреслює

важливість європейських ринків для українського експорту. Збереження та розширення присутності на цих ринках є стратегічно важливим для економічного зростання України.

Основні товарні групи, що формують експортний та імпорتنний потенціал країни, є важливими складовими при аналізі зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції. Важливо розглянути ці товарні групи, щоб зрозуміти структуру зовнішньої торгівлі, визначити ключові сектори економіки та оцінити конкурентні переваги країни на міжнародному ринку. Для наочності та зручності подання інформації, наведено основні товарні групи експорту та імпорту України з 2020 по 2023 роки, а також відповідні показники у вигляді таблиць.

Табл. 2.2.1 демонструє основні товарні групи, які формують експортний потенціал України за період з 2020 по 2023 рік. Аналізуючи ці дані, можна визначити ключові галузі економіки, які сприяють збільшенню експортних надходжень, а також оцінити динаміку їх розвитку.

Таблиця 2.4

Основні товарні групи експорту України 2020-2023 рр., млрд \$

№	Товарна група	2020	2021	2022	2023
1	Зернові культури	17,2	22	23,5	24
2	Олійні культури	5,1	6	6,5	7
3	Метали та вироби з них	12,5	14	13,2	13,5
4	Машини та обладнання	3,2	3,8	4,1	4,5
5	Хімічна продукція	2,8	3,2	3,5	3,8
6	Мінеральна продукція	2	2,2	2,3	2,4

Складено на основі: [36].

Отже, протягом останніх чотирьох років Україна суттєво збільшила експорт зернових та олійних культур, що підтверджує важливість агропромислового комплексу для економіки країни. Металургійна продукція залишається стабільною частиною експорту, хоча її зростання менш

динамічне. Машинобудування та хімічна продукція також демонструють позитивну динаміку, що свідчить про розвиток промислового сектору.

У табл. 2.5 представлено основні товарні групи, що формують імпорتنний потенціал України з 2020 по 2023 рік. Аналіз імпорتنних товарів дозволяє виявити ключові потреби країни та визначити ступінь залежності від зовнішніх ринків.

Таблиця 2.5

Основні товарні групи імпорту України 2020-2023 рр., млрд \$

№	Товарна група	2020	2021	2022	2023
1	Енергетичні ресурси	14	16,5	18	19
2	Машини та обладнання	9,8	11	12,2	13
3	Хімічна продукція	8,5	9,5	10	10,5
4	Продукти харчування	3,5	4	4,5	4,8
5	Текстиль та одяг	1,6	1,8	2	2,2

Складено на основі: [36].

Проаналізувавши таблицю вище, можна зробити висновок, що імпорт енергетичних ресурсів є найбільш значущим для України, що підкреслює важливість енергетичної безпеки. Збільшення імпорту машин та обладнання свідчить про модернізацію та технологічне оновлення виробничих потужностей. Зростання імпорту хімічної продукції, продуктів харчування та текстилю вказує на необхідність задоволення внутрішнього попиту та забезпечення високих стандартів якості.

Наступна таблиця включає ключові показники, які впливають на зовнішньоторговельний оборот України з 2020 по 2023 рік. Вивчення цих показників допомагає зрозуміти економічні тенденції, ефективність експортно-імпоротної діяльності та оцінити вплив світових цін на внутрішню економіку.

Таблиця 2.6

Важливі показники зовнішньоторговельного обороту України 2020-
2023 рр.

№	Показник	2020	2021	2022	2023
1	Обсяги експорту	51,3 млрд \$	57,5 млрд \$	60,1 млрд \$	61,2 млрд \$
2	Обсяги імпорту	57,2 млрд \$	65,0 млрд \$	70,0 млрд \$	71,5 млрд \$
3	Світові ціни на зернові (середнє, \$/тонна)	220	240	250	255
4	Світові ціни на нафту (середнє, \$/барель)	41	70	85	88
5	Частка аграрного експорту в загальному експорті	47%	50%	52%	53%
6	Частка енергоресурсів у загальному імпорті	24%	25%	26%	27%
7	Кількість нових інвестиційних проектів	45	60	70	75

Складено на основі: [36].

Отже, з наведених вище даних бачимо, що протягом останніх чотирьох років спостерігається стабільне зростання обсягів експорту та імпорту України, що свідчить про активізацію зовнішньоторговельної діяльності. Збільшення світових цін на зернові культури та нафту впливає на економічну рентабельність експорту та імпорту відповідно. Зростання частки аграрного експорту в загальному обсязі експорту підкреслює важливість сільського господарства для економіки країни. Збільшення кількості нових інвестиційних проектів вказує на підвищення інвестиційної привабливості України.

Конкурентоздатність в загальному можна визначити як сукупність якісних і цінових характеристик продукції, яка виготовляється з оптимальними витратами для задоволення потреб споживачів та відповідає вимогам конкурентного ринку у порівнянні з аналогічною продукцією. Конкурентоспроможність продукції країни на міжнародних ринках визначається рядом факторів, включаючи якість продукції, цінову політику, інноваційний потенціал, а також ефективність логістики та маркетингу. Аналізуючи ці показники, можна отримати уявлення про сильні та слабкі

сторони української продукції на світових ринках. Україна має потенціал для високого рівня конкурентоспроможності в багатьох секторах, зокрема в аграрному та металургійному. Точне і об'єктивне визначення показника конкурентоспроможності продукції здійснюється через її оцінку. Оцінка конкурентоспроможності продукції визначає її рівень, що надає відносну характеристику здатності продукції задовольняти вимоги конкретного ринку у поточний період порівняно з продукцією конкурентів.[37].

Основні показники конкурентоспроможності:

1) Якість продукції

Якість продукції є одним із ключових факторів конкурентоспроможності. Висока якість української аграрної продукції, особливо зернових культур, забезпечує стабільний попит на міжнародних ринках. Металопродукція також зберігає високий рівень якості, що забезпечує її конкурентоспроможність.

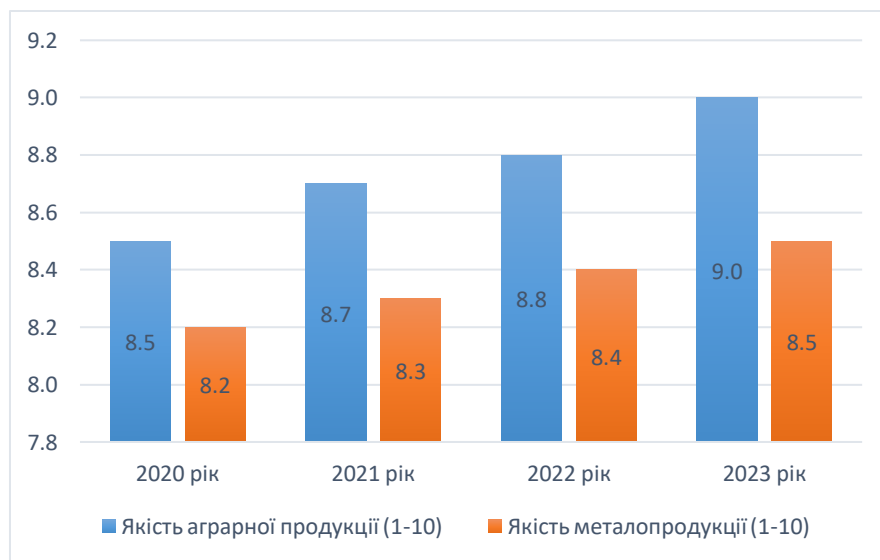

Рисунок 2.5 Якість української продукції згідно оцінкам експертів 2020-2023 рр.

Висновок: Українські аграрні продукти демонструють стабільне покращення якості, що підтверджується оцінками експертів.

2) Цінова політика

Цінова політика є важливим аспектом конкурентоспроможності. Українська аграрна продукція та металопродукція залишаються

конкурентоспроможними завдяки відносно низьким витратам виробництва та ефективним виробничим процесам, що дозволяє встановлювати привабливі ціни на міжнародних ринках.

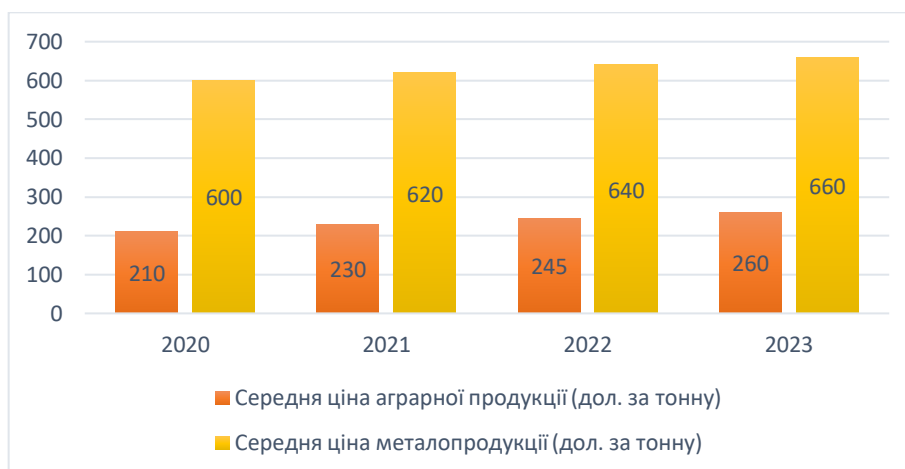

Рисунок 2.6 Середні ціни аграрної та металопродукції за 2020-2023 рр, дол. за тонну

Висновок: Незважаючи на зростання цін, українська продукція залишається привабливою для міжнародних споживачів завдяки конкурентоспроможним цінам.

3) Інноваційний потенціал

Інноваційний потенціал продукції відображається у кількості зареєстрованих патентів. В українському аграрному та металургійному секторах спостерігається поступове зростання інноваційної активності, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності продукції.

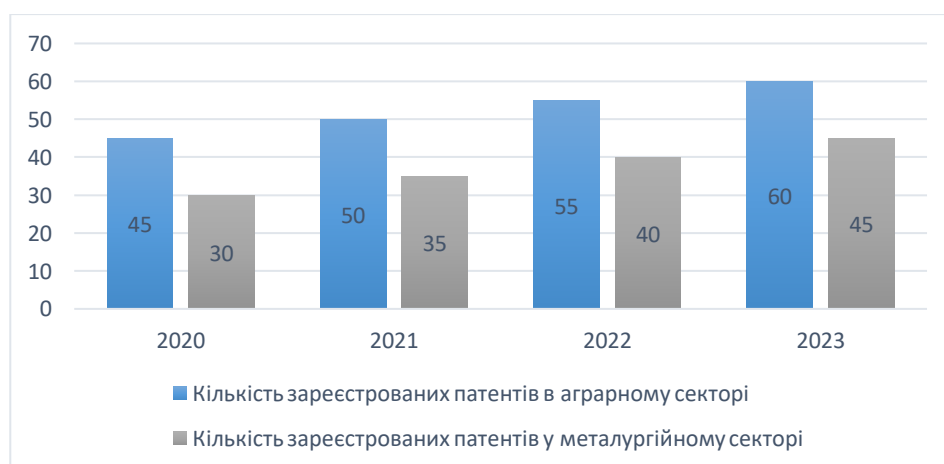

Рисунок 2.7 Дані щодо кількості зареєстрованих патентів у 2020-2023 рр.

Висновок: Збільшення кількості зареєстрованих патентів свідчить про зростання інноваційного потенціалу як аграрного, так і металургійного секторів, що підвищує їхню конкурентоспроможність.

4) Ефективність логістики

Ефективність логістики відіграє важливу роль у забезпеченні своєчасної доставки продукції. Покращення логістичної інфраструктури в Україні сприяє скороченню часу доставки аграрної та металургійної продукції на міжнародні ринки.

Рисунок 2.8 Дані щодо часу доставки продукції за 2020-2023 рр., днів

Висновок: Скорочення часу доставки продукції свідчить про підвищення ефективності логістики, що позитивно впливає на конкурентоспроможність українських товарів.

5) Маркетингова стратегія

Інвестиції в маркетинг є важливою складовою конкурентоспроможності. Українські виробники активно вкладають кошти в маркетингові стратегії для просування своєї продукції на міжнародних ринках, що сприяє підвищенню впізнаваності брендів та збільшенню обсягів експорту.

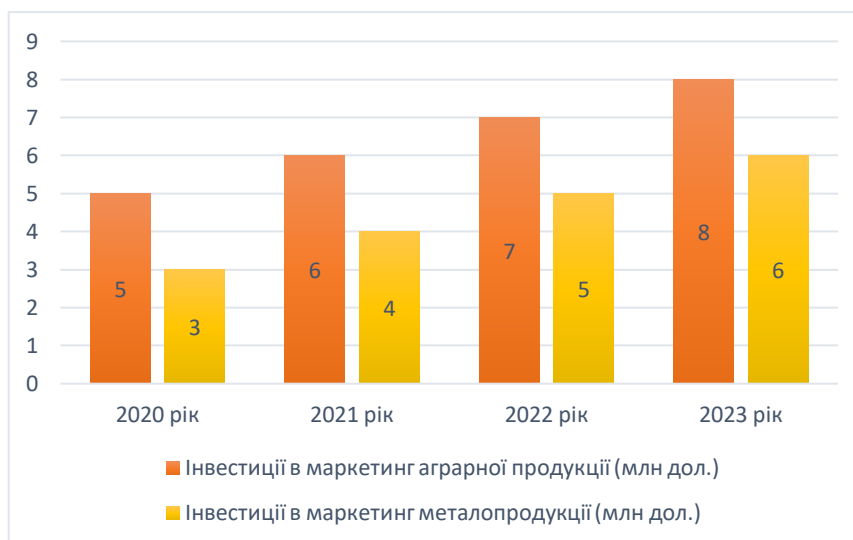

Рисунок 2.9 Дані щодо інвестицій в маркетинг деякої продукції, млн.дол.

Висновок: Зростаючі інвестиції в маркетинг сприяють підвищенню впізнаваності української продукції на міжнародних ринках і збільшенню обсягів експорту.

Підсумовуючи всі вищезазначені дані можна сказати, що Україна має значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності своєї продукції на міжнародних ринках завдяки високій якості продукції, конкурентним цінам, інноваційному потенціалу, ефективній логістиці та активним маркетинговим стратегіям. Подальший розвиток цих напрямків сприятиме зміцненню позицій України на світових ринках і забезпечить стабільне зростання експорту.

Аналіз сильних та слабких сторін зовнішньої торгівлі України

Сильні сторони:

1. Висока якість продукції:

Аграрна продукція: Висока якість українських зернових та іншої аграрної продукції забезпечує стійкий попит на міжнародних ринках.

Металургія: Високоякісні металопродукти відповідають міжнародним стандартам, що підвищує їх конкурентоспроможність.

2. Конкурентні ціни:

Відносно низькі витрати на виробництво дозволяють українським товарам мати привабливі ціни на світових ринках.

3. Інноваційний потенціал:

Зростаюча кількість зареєстрованих патентів в аграрному та металургійному секторах свідчить про інноваційний розвиток, що покращує конкурентоспроможність продукції.

4. Ефективність логістики:

Покращення логістичної інфраструктури сприяє скороченню часу доставки продукції, що позитивно впливає на її конкурентоспроможність.

5. Активні маркетингові стратегії:

Зростаючі інвестиції в маркетинг підвищують впізнаваність українських брендів і сприяють збільшенню обсягів експорту.

Слабкі сторони:

1. Залежність від сировинних товарів:

Велика частина експорту складається з сировинних товарів (зерно, метали), що робить економіку вразливою до коливань світових цін.

2. Обмежений асортимент продукції:

Обмежена диверсифікація експортного асортименту знижує конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

3. Інфраструктурні проблеми:

Незважаючи на покращення, існують проблеми з транспортною інфраструктурою, що може затримувати доставку продукції.

4. Низька додана вартість продукції:

Багато експортованих товарів мають низьку додану вартість, що знижує прибутковість експорту.

5. Політичні та економічні ризики:

Політична нестабільність та економічні виклики можуть негативно впливати на торгівлю та інвестиції.

Можливості для підвищення ефективності та диверсифікації експорту

1. Диверсифікація продукції:

Розширення асортименту продукції з високою доданою вартістю, включаючи інноваційні товари та технології, для зниження залежності від сировинного експорту.

2. Розвиток нових ринків:

Активний пошук та освоєння нових ринків, особливо в Азії та Африці, для збільшення географічної диверсифікації експорту.

3. Інвестиції в інфраструктуру:

Подальше покращення транспортної та логістичної інфраструктури для зниження витрат на доставку та підвищення швидкості доставки продукції.

4. Підвищення якості та сертифікація продукції:

Впровадження міжнародних стандартів якості та отримання сертифікацій, що можуть відкрити нові ринки та підвищити довіру до української продукції.

5. Інновації та технологічний розвиток:

Стимулювання інноваційної діяльності через підтримку наукових досліджень та розробок, а також впровадження сучасних технологій у виробництво.

6. Залучення іноземних інвестицій:

Поліпшення інвестиційного клімату для залучення іноземного капіталу, що може сприяти розвитку експортно-орієнтованих виробництв.

7. Підтримка малих та середніх підприємств (МСП):

Забезпечення доступу МСП до міжнародних ринків через навчання, фінансову підтримку та створення експортних кластерів.

Отже, Україна має значний потенціал для підвищення ефективності та диверсифікації експорту. Важливо використовувати сильні сторони, такі як висока якість продукції та конкурентні ціни, для закріплення позицій на існуючих ринках, одночасно працюючи над усуненням слабких сторін через диверсифікацію продукції, інфраструктурні покращення та стимулювання інновацій. Це сприятиме зміцненню позицій України на світових ринках та забезпечить стабільне зростання експортного потенціалу.

У висновку до даного пункту хотілося б сказати, що зовнішньоторговельний оборот України демонструє стабільне зростання, що в свою чергу свідчить про активізацію економічної діяльності на міжнародних ринках. Основними експортними товарами є аграрна продукція та металургія, які відзначаються високою якістю та конкурентними цінами. Імпорт енергетичних ресурсів і технологічного обладнання підкреслює модернізацію виробничих потужностей.

Сильні сторони зовнішньої торгівлі України включають високу якість продукції, конкурентні ціни та ефективну логістику. Водночас, існує залежність від сировинних товарів та обмежена диверсифікація продукції.

Для підвищення ефективності експорту необхідно розширювати асортимент продукції, освоювати нові ринки та покращувати інфраструктуру. Це сприятиме зміцненню позицій України на світовому ринку та забезпечить стабільне економічне зростання.

Україна демонструє стабільне зростання експорту завдяки високій якості аграрної та металургійної продукції, конкурентним цінам, інноваціям, та покращеній логістиці. Однак, залежність від сировинних товарів та обмежений асортимент продукції залишаються слабкими сторонами. Для підвищення ефективності експорту важливо диверсифікувати продукцію, розвивати нові ринки, інвестувати в інфраструктуру та інновації, а також підтримувати малі та середні підприємства. Це забезпечить стійке економічне зростання та зміцнить позиції України на міжнародних ринках.

2.3. Аналіз конкурентних переваг України на міжнародних ринках товарів

Конкурентні переваги відображають здатність досягати переваги над конкурентами в економічних, технічних і організаційних аспектах, що вимірюються деякими важливими економічними показниками. Іншими

словами, вони являють собою специфічну цінність, яка забезпечує системі перевагу над конкурентами [38].

Аналіз конкурентних переваг України на міжнародних ринках товарів є важливим аспектом для розуміння її економічної позиції. Враховуючи значущість аграрного сектору для української економіки, було вирішено проаналізувати саме цю галузь. У 2023 році обсяг експорту української аграрної продукції склав 22,9 мільярда доларів США, що на 7% більше порівняно з 2022 роком. Для оцінки успішності цієї галузі на міжнародному рівні використовуються кілька індексних показників, які дозволяють оцінити частку ринку, торговельну конкурентоспроможність та виявлені порівняльні переваги. [39].

Розрахунок показників

Частка ринку:

$$MS = \frac{Xw}{Xi} \quad (2.1)$$

Де:

Xi – обсяг експорту аграрної продукції України у 2023 році = 22,9 мільярда доларів США

Xw - сукупний експорт аграрної продукції всіма країнами світу (приблизно 1,8 трильйона доларів США).

$$MS = \frac{22,9 \text{ млрд}}{1800 \text{ млрд}} \approx 0,0127 \text{ або } 1,27\%$$

Індекс торговельної конкурентоспроможності:

$$TC = \frac{Xi - Mi}{Xi + Mi} \quad (2.2)$$

Де:

Xi – обсяг експорту аграрної продукції України у 2023 році = 22,9 мільярда доларів США

Mi – обсяг імпорту аграрної продукції в Україну (приблизно 5 мільярдів доларів США).

$$TC = \frac{22,9 - 5}{22,9 + 5} \approx 0,64$$

Індекс виявлених порівняльних переваг:

$$RCA = \frac{X_{ri}/X_{rt}}{X_{wi}/X_{wt}} \quad (2.3)$$

Де:

X_{ri} - експорт аграрної продукції України = 22,9 мільярда доларів США

X_{rt} - сукупний експорт України = 68 мільярдів доларів США

X_{wi} - світовий експорт аграрної продукції = 1,8 трильйона доларів США

X_{wt} - сукупний світовий експорт (приблизно 19 трильйонів доларів США у 2023 році).

$$RCA = \frac{22,9/68}{1800/19000}^{1/2} \approx 3,56$$

Розрахунки показують, що аграрний сектор України демонструє значні конкурентні переваги на міжнародних ринках:

- Частка ринку (MS): Україна займає 1,27% світового ринку аграрної продукції, що свідчить про її помірну присутність.
- Індекс торговельної конкурентоспроможності (ТС): Значення 0,64 вказує на конкурентоспроможність української аграрної продукції з суттєвим позитивним торговельним сальдо.
- Індекс виявлених порівняльних переваг (RCA): Значення 3,56 свідчить про дуже високий рівень порівняльних переваг України в аграрному секторі, що робить її продукцію високо конкурентною на світовому ринку.

Ці показники підтверджують, що аграрний сектор України є однією з найсильніших галузей, яка сприяє економічному зростанню та укріпленню позицій країни на міжнародній арені.

Отже, аналіз конкурентних переваг України на міжнародних ринках товарів підкреслює значний потенціал країни в кількох стратегічних секторах економіки. Важливість кожного сектора у забезпеченні енергією, продовольством, транспортними послугами та цифровими технологіями є критичною для стійкого економічного зростання та відновлення після війни. Уряд визначив найперспективніші галузі для інвестицій, серед яких енергетичний сектор, аграрний і продовольчий сектори, транспорт і логістика,

сфера критичних матеріалів, інформаційні технології та машинобудування. Ці сектори вже зараз демонструють позитивні тенденції та мають великий потенціал для подальшого зростання.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ

3.1. Аналіз існуючих стратегій конкурентоспроможності країни

Конкурентоспроможність є ключовим чинником економічного розвитку країни, оскільки вона визначає здатність економіки ефективно використовувати ресурси, залучати інвестиції та стимулювати інновації. Високий рівень конкурентоспроможності сприяє підвищенню продуктивності праці, створенню нових робочих місць і покращенню якості життя населення. Крім того, конкурентоспроможна економіка краще адаптується до змін у глобальному середовищі, забезпечує стабільне економічне зростання та підвищує привабливість країни для міжнародних партнерів і інвесторів. Усе це в кінцевому рахунку сприяє стійкому розвитку країни та її інтеграції в світову економіку.

Після набуття Україною статусу самостійної і незалежної держави були створені фундаментальні передумови для формування національної економіки. Це дозволило розпочати процес інтеграції країни в міжнародний економічний простір, що відкриває можливості для розширення економічних зв'язків, залучення іноземних інвестицій та участі в глобальних ринках. Крім того, незалежність дала Україні змогу розробляти власну економічну політику, спрямовану на стимулювання внутрішнього зростання, підвищення конкурентоспроможності та впровадження інновацій, що в сукупності сприяє сталому розвитку держави на міжнародній арені. [40]

Стратегія конкурентоспроможності країни— це комплексний план дій, розроблений урядом та іншими ключовими економічними гравцями, спрямований на підвищення здатності країни конкурувати на міжнародному ринку. Ця стратегія включає різноманітні політики, заходи та реформи, спрямовані на покращення економічних показників та умов для бізнесу,

інвесторів і громадян. Основні компоненти такої стратегії можуть включати: розвиток людського капіталу через інвестиції в освіту та охорону здоров'я, стимулювання інновацій та технологічного прогресу, модернізацію транспортної, енергетичної та цифрової інфраструктури, реформування ринкових інститутів для підвищення ефективності державних установ і поліпшення бізнес-клімату, забезпечення макроекономічної стабільності через ефективну фіскальну та монетарну політику, а також створення сприятливих умов для залучення інвестицій та розвитку міжнародної торгівлі. Стратегія конкурентоспроможності країни має на меті створити сприятливе середовище для економічного зростання, інновацій та підвищення добробуту громадян, що в кінцевому рахунку сприяє підвищенню позицій країни на глобальному ринку.

Для того, щоб зрозуміти, як Україна підвищує свою конкурентоспроможність на міжнародній арені, важливо розглянути існуючі національні стратегії, спрямовані на стимулювання економічного зростання та розвитку. Кожна з цих стратегій має свої цілі та ключові напрямки, що допомагають країні адаптуватися до сучасних викликів та забезпечити стійкий розвиток. Нижче наведено основні стратегії конкурентоспроможності України, їхні мети та ключові напрямки.

Таблиця 3.1

Стратегії конкурентоспроможності України

№	Стратегія	Мета	Ключові напрямки
1	Стратегія сталого розвитку "Україна 2020"	Стале економічне зростання та соціальна стабільність, впровадження європейських стандартів життя	Реформи державного управління, децентралізація, підвищення енергоефективності, розвиток інфраструктури
2	Національна економічна стратегія до 2030 року	Стійкий економічний розвиток та міжнародна конкурентоспроможність	Підтримка малого та середнього бізнесу, залучення іноземних інвестицій, розвиток інновацій, підвищення ефективності державного управління

Продовження табл. 3.1

3	Стратегія розвитку експорту України	Підвищення обсягів та якості експорту	Підтримка експортоорієнтованих галузей, розширення географії експорту, поліпшення якості продукції, стимулювання виходу на зовнішні ринки
4	Стратегія інноваційного розвитку	Технологічне оновлення економіки через інновації	Підтримка наукових досліджень, розвиток стартап-екосистеми, впровадження новітніх технологій, інвестування в науково-дослідні та інноваційні центри
5	Стратегія розвитку людського капіталу	Підвищення рівня освіти та охорони здоров'я	Реформування системи освіти, підвищення якості медичних послуг, підтримка професійного розвитку, створення умов для розвитку та реалізації таланту громадян
6	Енергетична стратегія до 2035 року	Енергетична незалежність та підвищення енергоефективності	Зниження енергоспоживання, розвиток відновлюваних джерел енергії, модернізація енергетичної інфраструктури, підвищення енергоефективності в промисловості

Складено на основі: [41;42;43;44;45;46]

Отже, представлені стратегії конкурентоспроможності України охоплюють широкий спектр напрямків, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання та розвитку. Кожна зі стратегій має свої специфічні цілі та ключові напрямки, що відображають комплексний підхід держави до зміцнення економічної позиції на міжнародній арені.

Стратегія сталого розвитку "Україна 2020" акцентує увагу на реформах державного управління, децентралізації та енергоефективності. Національна економічна стратегія до 2030 року спрямована на підтримку бізнесу, залучення інвестицій та інновацій. Стратегія розвитку експорту фокусується на розширенні ринків збуту та покращенні якості продукції. Інноваційний розвиток передбачає стимулювання наукових досліджень та технологічних впроваджень, тоді як розвиток людського капіталу включає освітні реформи та покращення медичних послуг. Енергетична стратегія зосереджена на досягненні енергетичної незалежності та підвищенні енергоефективності.

Загалом, ці стратегії взаємодоповнюють одна одну, створюючи цілісну систему заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності України на глобальному ринку. Вони закладають основи для стійкого

розвитку, зміцнення економічного потенціалу та покращення добробуту населення.

Тепер варто вказати, що для забезпечення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках товарів держава розробляє та реалізує комплексні стратегії, спрямовані на стимулювання економічного зростання, підтримку експортерів, залучення інвестицій та покращення якості продукції. Ці стратегії включають різні аспекти економічного розвитку, від підтримки малого та середнього бізнесу до впровадження інновацій та розвитку агропромислового комплексу. Нижче наведено основні стратегії у вигляді таблиці, що визначають напрямки діяльності України у сфері підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках товарів.

Таблиця 3.2

**Основні стратегії конкурентоспроможності України на міжнародних
ринках товарів**

№	Стратегія	Мета	Ключові напрямки
1	Стратегія розвитку експорту України	Підвищення обсягів та якості експорту	Підтримка експортоорієнтованих галузей, розширення географії експорту, поліпшення якості продукції, стимулювання виходу на зовнішні ринки
2	Стратегія інтеграції до Європейського Союзу	Посилення торгових зв'язків з країнами ЄС	Гармонізація законодавства з нормами ЄС, зниження торгових бар'єрів, покращення якості продукції відповідно до європейських стандартів
3	Стратегія підтримки малого та середнього бізнесу (МСБ)	Розвиток МСБ та його вихід на міжнародні ринки	Фінансова підтримка, полегшення доступу до кредитів, навчальні програми для підприємців, створення експортно орієнтованих бізнес-інкубаторів
4	Стратегія розвитку агропромислового комплексу	Збільшення експорту сільськогосподарської продукції	Сприяння експортній діяльності аграрних підприємств, впровадження сучасних технологій у сільському господарстві, розвиток логістики та інфраструктури
5	Стратегія інноваційного розвитку	Підвищення технологічної конкурентоспроможності продукції	Підтримка наукових досліджень, стимулювання впровадження інновацій у виробництво, розвиток стартап-екосистеми, співпраця з міжнародними науковими інституціями
6	Стратегія розвитку туризму	Залучення іноземних туристів та підвищення туристичної привабливості	Промоція українських туристичних продуктів за кордоном, розвиток туристичної інфраструктури, поліпшення якості послуг у сфері туризму

Складено на основі: [43;47;48;44;49]

Таким чином, реалізація різноманітних стратегій підвищення конкурентоспроможності є ключовим фактором розвитку економіки України та її успішного виходу на міжнародні ринки товарів. Кожна з цих стратегій орієнтована на конкретні аспекти міжнародної торгівлі, від розвитку експорту та підтримки малого і середнього бізнесу до впровадження інновацій і підвищення якості продукції.

Стратегія розвитку експорту сприяє збільшенню обсягів продажів українських товарів за кордоном та покращенню їхньої конкурентоспроможності. Підтримка малого і середнього бізнесу забезпечує цим підприємствам можливість виходу на зовнішні ринки, залучення інвестицій та розширення виробництва. Стратегія інноваційного розвитку стимулює впровадження передових технологій у виробництво, що дозволяє випускати продукцію високої якості, конкурентоспроможну на світовому рівні. Розвиток агропромислового комплексу спрямований на збільшення експорту сільськогосподарської продукції, традиційно важливої для української економіки. Стратегія інтеграції до Європейського Союзу допомагає гармонізувати стандарти та знизити торгові бар'єри, що відкриває нові можливості для українських товарів на ринках ЄС. Стратегія розвитку туризму не лише залучає іноземних туристів, а й сприяє експорту туристичних послуг.

Завдяки реалізації цих стратегій, Україна може зміцнити свої позиції на міжнародних ринках товарів, сприяючи економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення. Скоординовані зусилля уряду, бізнесу та суспільства є вирішальними для досягнення цих амбітних цілей.

Порівняння стратегій конкурентоспроможності України з іншими країнами

Україна реалізує низку стратегій, які наведені вище в табл.3.1.2, для підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках товарів, і порівняння цих підходів з аналогічними стратегіями інших країн дозволяє зрозуміти їх вплив як на Україну, так і на її конкурентів.

- Стратегія розвитку експорту

Україна: Зосереджена на підтримці експортоорієнтованих галузей, розширенні ринків збуту та покращенні якості продукції.

Польща: Проводить активну політику підтримки експортерів через фінансові інструменти та міжнародні торгові виставки.

Польща є конкурентом у ряді товарних груп, зокрема в аграрному секторі та машинобудуванні. Підвищення конкурентоспроможності польських товарів створює додаткові виклики для українських виробників, але й стимулює їх до покращення якості продукції.

- Стратегія інтеграції до Європейського Союзу

Україна: Гармонізація законодавства з нормами ЄС, зниження торгових бар'єрів, підвищення стандартів якості.

Туреччина: Має угоду про митний союз з ЄС, що забезпечує безмитний доступ до ринку ЄС для більшості товарів.

Туреччина є сильним конкурентом в ряді галузей, включаючи текстильну промисловість. Гармонізація стандартів з ЄС допомагає Україні конкурувати на рівних умовах.

- Стратегія підтримки малого та середнього бізнесу

Україна: Полегшення доступу до кредитів, фінансова підтримка, навчальні програми.

Німеччина: Значні інвестиції в інноваційні центри та програми підтримки МСБ, що робить німецький МСБ потужним гравцем на міжнародних ринках.

Досвід Німеччини стимулює Україну до впровадження подібних програм, що може покращити конкурентоспроможність українських МСБ на глобальному рівні.

- Стратегія розвитку агропромислового комплексу

Україна: Впровадження сучасних технологій, підтримка експортної діяльності.

Бразилія: Є одним з найбільших експортерів сільськогосподарської продукції завдяки масштабним інвестиціям в агротехнології та інфраструктуру.

Бразилія є прямим конкурентом на світових ринках сільськогосподарської продукції. Україна має зосередитися на підвищенні якості та ефективності виробництва, щоб залишатися конкурентоспроможною.

- Стратегія інноваційного розвитку

Україна: Підтримка наукових досліджень, розвиток стартап-екосистеми.

Ізраїль: Є лідером у сфері інновацій, з розвиненою стартап-екосистемою та значними інвестиціями в НДДКР (науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи).

Ізраїльський досвід показує, що інновації можуть стати потужним двигуном економічного зростання. Україна може запозичити практики та моделі співпраці між наукою та бізнесом.

- Стратегія розвитку туризму

Україна: Промоція українських туристичних продуктів, розвиток інфраструктури.

Іспанія: Є одним з лідерів світового туризму завдяки своїй інфраструктурі, маркетингу та різноманітності туристичних пропозицій.

Україна має можливість залучити більше іноземних туристів, використовуючи досвід Іспанії в маркетингу та розвитку туристичної інфраструктури.

Порівняння стратегій конкурентоспроможності України з іншими країнами показує, що для досягнення успіху на міжнародних ринках товарів необхідно постійно вдосконалювати підходи та запозичувати кращі світові практики. Впровадження ефективних стратегій дозволяє Україні покращувати якість продукції, знижувати бар'єри для виходу на зовнішні ринки та залучати іноземні інвестиції, що в сукупності сприяє підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світовому рівні.

У висновку потрібно сказати, що реалізація стратегій підвищення конкурентоспроможності є ключовим фактором економічного розвитку України та її успішного виходу на міжнародні ринки товарів. Кожна зі стратегій орієнтована на конкретні аспекти міжнародної торгівлі.

Стратегія розвитку експорту сприяє збільшенню обсягів продажів українських товарів за кордоном та покращенню їхньої конкурентоспроможності. Підтримка малого і середнього бізнесу забезпечує підприємствам можливість виходу на зовнішні ринки, залучення інвестицій та розширення виробництва. Стратегія інноваційного розвитку стимулює впровадження передових технологій у виробництво, що дозволяє випускати продукцію високої якості, конкурентоспроможну на світовому рівні. Розвиток агропромислового комплексу спрямований на збільшення експорту сільськогосподарської продукції, важливої для української економіки. Інтеграція до Європейського Союзу допомагає гармонізувати стандарти та знижувати торгові бар'єри, що відкриває нові можливості для українських товарів на ринках ЄС. Стратегія розвитку туризму сприяє залученню іноземних туристів та експорту туристичних послуг.

Порівняння стратегій України з аналогічними підходами інших країн, таких як Польща, Туреччина, Німеччина, Бразилія, Ізраїль та Іспанія, демонструє, що для досягнення успіху на міжнародних ринках необхідно постійно вдосконалювати підходи та запозичувати кращі світові практики. Успішна реалізація цих стратегій дозволяє Україні підвищувати якість продукції, знижувати бар'єри для виходу на зовнішні ринки та залучати іноземні інвестиції, що в сукупності сприяє економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення.

3.2. Розробка та оцінка нових стратегій для поліпшення експортного потенціалу України

Розробка та оцінка нових стратегій для поліпшення експортного потенціалу України є надзвичайно важливим завданням у контексті забезпечення стійкого економічного розвитку країни. У сучасному глобалізованому світі експорт відіграє ключову роль у зміцненні національної економіки, створенні нових робочих місць та залученні іноземних інвестицій. Для України, яка має значний потенціал у різних секторах економіки, включаючи сільське господарство, промисловість, ІТ та інші, розвиток ефективних експортних стратегій є критично важливим завданням.

Проте, для досягнення успіху у збільшенні експортних можливостей необхідно враховувати численні виклики, що стоять перед країною. Серед них — нестабільна політична ситуація, економічні труднощі, недостатня інфраструктура, а також низька конкурентоспроможність українських товарів на міжнародних ринках. Таким чином, розробка нових стратегій повинна базуватися на детальному аналізі поточної ситуації, ідентифікації основних проблемних зон та впровадженні інноваційних підходів, що дозволять максимально використовувати наявні ресурси та можливості.

Оцінка експортного потенціалу країни — це складний аналітичний процес, який включає аналіз не лише конкурентного середовища та ринкових можливостей, а й оцінку внутрішніх факторів, що впливають на експортну діяльність. Цей аналіз допомагає виокремити ключові сегменти для розвитку, ідентифікувати переваги та недоліки експортної стратегії, а також визначити потенційні ризики і шляхи їхнього зменшення. Результати оцінки важливі для формування стратегічних рішень та визначення оптимального напрямку розвитку експортної політики країни. [50].

У даному пункті буде розглянуто основні напрями покращення експортного потенціалу України, включаючи диверсифікацію експортної структури, вдосконалення логістичних ланцюгів, підвищення якості та

конкурентоспроможності продукції, а також розвиток співпраці з міжнародними партнерами. Особлива увага приділятиметься аналізу успішного досвіду інших країн та можливостям його адаптації до українських реалій.

Диверсифікація експорту - це стратегія, яка полягає в розширенні асортименту товарів і послуг, що експортуються з країни на міжнародні ринки. Це інноваційний підхід, який стає все більш важливим як для розвинутих, так і для країн, що розвиваються. Розширення товарної номенклатури є ключовим чинником у вдосконаленні структури експорту, оскільки воно дозволяє країні бути більш стійкою до зовнішніх впливів та ризиків, пов'язаних з коливаннями попиту та кон'юктурою ринку. Цей процес передбачає не лише розширення асортименту продукції, а й пошук нових ринків збуту та розвиток нових видів послуг. Такий підхід сприяє зростанню конкурентоспроможності країни на світовій арені та створює нові можливості для її економічного розвитку. [51].

Логістичний ланцюг - це послідовність операцій, які відбуваються від моменту виникнення потоку товарів до його закінчення на відповідному ринку. Він складається з учасників, що виконують різні логістичні операції, переміщуючи матеріальний потік від одного пункту до іншого. Ця система може мати лінійну структуру, де учасники діють послідовно, або бути більш складною з відгалуженнями та циклічними зв'язками. Логістичний ланцюг ілюструє організаційну структуру логістичної системи та включає в себе постачальників та споживачів, а також інші ланки, що забезпечують рух товарів. [52].

Заходи, які будуть описані нижче, разом можуть сприяти покращенню експортного потенціалу України, забезпечуючи стійке та стає зростання експорту та економіки в цілому.

Диверсифікація експортної структури:

- Розвиток виробництва високотехнологічних товарів: Для цього потрібно створити сприятливе інноваційне середовище, яке приверне

інвестиції у дослідження та розвиток. Наприклад, створення технопарків та інкубаторів для підтримки технологічних стартапів.

- Розвиток сектора послуг: Україна може привернути інвестиції у сектор послуг шляхом створення спеціальних економічних зон або податкових пільг для компаній, що надають послуги з високою доданою вартістю.

- Диверсифікація географічних напрямків експорту: Для збільшення експорту в нові регіони можна розглянути укладання угод про вільну торгівлю з країнами, які показують зростання економіки, або активніше використовувати можливості міжнародних торговельних організацій, таких як Всесвітня торговельна організація (WTO).

Вдосконалення логістичних ланцюгів:

- Розвиток транспортної інфраструктури: Крім модернізації, важливо також підвищити ефективність управління транспортними потоками, використовуючи сучасні системи моніторингу та управління.

- Впровадження сучасних технологій у логістику: Важливо не лише впровадити технології, але й навчити персонал їх використовувати ефективно. Також можна розглянути можливості розширення співпраці з приватним сектором для впровадження інновацій.

Підвищення якості та конкурентоспроможності продукції:

- Стандартизація та сертифікація: Україна може активніше співпрацювати з міжнародними організаціями зі стандартизації та отримати визнання своїх стандартів якості на міжнародному рівні.

- Інвестиції у дослідження та розвиток: Важливо не лише залучати інвестиції, але й створювати сприятливі умови для внутрішнього наукового й технічного розвитку, що сприятиме появі нових продуктів та технологій.

Розвиток співпраці з міжнародними партнерами:

- Укладання та розширення вільної торгівлі: Потрібно активно вести переговори з іншими країнами і блоками країн щодо укладання вільно-торгових угод, а також вивчати можливості вступу до міжнародних торгових організацій.

- **Участь у міжнародних виставках та ярмарках:** Важливо не лише брати участь у таких заходах, але й активно просувати українські товари та послуги, використовуючи маркетингові стратегії та залучаючи експертів для презентацій.

Аналіз успішного досвіду інших країн у сфері експорту та логістики може бути корисним для України, оскільки дозволяє виявити ефективні практики та стратегії, які можна адаптувати до вітчизняних умов. Ось кілька напрямків, які можна розглянути:

- **Синергія галузевих особливостей:** Успішний досвід інших країн показує, що важливо враховувати галузеві особливості при впровадженні стратегій експорту та логістики. Наприклад, якщо в іншій країні велике значення має сільське господарство, то стратегії експорту можуть бути спрямовані на підвищення ефективності поставок сільськогосподарської продукції.

- **Використання сучасних технологій:** Багато країн успішно впроваджують сучасні технології в логістичні процеси, такі як інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), блокчейн тощо. Україна може вивчити ці практики та впровадити їх для підвищення ефективності своїх логістичних ланцюгів.

- **Розвиток торговельних зон та логістичних центрів:** Багато країн успішно використовують торговельні зони та логістичні центри як механізми для стимулювання експорту та привернення іноземних інвестицій. Україна може вивчити досвід таких країн і розглянути можливість розвитку своїх власних торговельних зон та логістичних центрів.

- **Партнерство з міжнародними компаніями та організаціями:** Співпраця зі світовими лідерами у сфері логістики та експорту може допомогти Україні залучити нові технології, знання та інвестиції. Такі партнерства можуть бути важливим чинником у розвитку української економіки та збільшенні експортного потенціалу.

■ Стимулювання інновацій та підтримка стартапів: Україна може вивчити досвід інших країн у стимулюванні інновацій та підтримці стартапів у сфері логістики та експорту. Це може включати в себе надання фінансової підтримки, створення інкубаторів та акселераторів, а також сприяння розвитку інноваційних технологій та рішень.

Адаптація успішного досвіду інших країн до українських реалій вимагає комплексного підходу, але це може стати важливим кроком для підвищення конкурентоспроможності та розвитку експортного потенціалу України. В таблиці нижче подано різні країни, що володіють різними характеристиками експортної та логістичної сфер. Німеччина, Сінгапур, Китай, Голландія та США мають розвинені логістичні системи та високий рівень експортних обсягів.

Таблиця 3.3

Сильні сторони логістики країн

№	Країна	Сильні сторони в логістиці
1	Німеччина	Країна відома своєю сильною логістичною інфраструктурою та високими стандартами якості. Вона є однією з найбільших експортерів у світі та має розвинену систему підтримки експорту та інновацій.
2	Сінгапур	Вважається одним з найбільш конкурентоспроможних логістичних центрів у світі. Він вдало поєднує в собі стратегічне розташування, розвинену інфраструктуру та ефективне управління логістичними процесами.
3	Китай	Є світовим лідером у виробництві та експорті різних товарів. Він володіє величезною логістичною інфраструктурою, яка дозволяє ефективно переміщати товари в усьому світі.
4	Голландія	Країна має розвинену систему торговельних зон та логістичних центрів, які сприяють створенню сприятливих умов для експорту та перевезень.
5	США	Сполучені Штати володіють однією з найбільших економік у світі та мають розвинену систему логістики та транспорту, що сприяє експортним операціям.

Аналіз цих країн дозволяє виявити різноманітні підходи до розвитку експортного та логістичного секторів, а також визначити ключові фактори успіху. Україні може бути корисно вивчити досвід цих країн для покращення власного експортного потенціалу та розвитку логістичних систем.

В кінці цього пункту важливо підсумувати, що в процесі розробки та оцінки нових стратегій для підвищення експортного потенціалу України було виявлено декілька ключових напрямків. Перш за все, важливо активно працювати над диверсифікацією експортної структури, звертаючи увагу на розвиток нових галузей та товарів з високою доданою вартістю. Також, необхідно посилити увагу до розвитку логістичних ланцюгів, забезпечивши їхню ефективність та конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Далі, важливо стимулювати інноваційний розвиток та впровадження сучасних технологій у логістиці та виробництві, що дозволить підвищити продуктивність та якість української продукції. Крім того, розвиток співпраці з міжнародними партнерами, включаючи вільні торговельні угоди та інвестиційні програми, може сприяти розширенню експортних можливостей та відкривати нові ринки для українських товарів і послуг.

Загалом, розробка та оцінка нових стратегій для покращення експортного потенціалу України вимагає комплексного підходу та уваги до різноманітних аспектів експортної діяльності. Виконання цих стратегій може сприяти зміцненню позицій України на світових ринках та забезпечити стабільний економічний розвиток країни.

3.3. Впровадження та рекомендації з реалізації стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки товарів

Реалізація стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки є ключовим етапом в процесі розвитку експортного потенціалу країни. У контексті глобальної конкуренції та швидких змін на світових ринках, впровадження ефективних стратегій стає надзвичайно важливим завданням для українських компаній та експортерів.

У цьому розділі розглянуто ключові аспекти впровадження стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки товарів. Висвітлено рекомендації щодо вибору оптимальних шляхів проникнення на зовнішні ринки, а також

важливі аспекти розробки маркетингових стратегій, логістичних рішень та підтримки клієнтів у міжнародному контексті. Також розглянуто можливості співпраці з міжнародними партнерами та організаціями для забезпечення успішного виходу на зовнішні ринки та збільшення конкурентоспроможності українських товарів.

Вирішення проблеми виходу на міжнародний ринок для України включає в себе відповіді на два основні питання: чому Україна має інтерес в виході на зовнішні ринки та які фактори визначають вибір конкретної стратегії виходу на міжнародний ринок. Під час формулювання цих відповідей важливо враховувати не лише економічні аспекти, але й політичні, соціокультурні та технологічні фактори. Успішний вихід на міжнародні ринки може стати ключовим для зміцнення позицій України у світі, розширення її впливу та забезпечення стабільного економічного розвитку. [53].

Ключові аспекти впровадження стратегій для ефективного виходу України на міжнародні ринки товарів включають:

1. Маркетингові дослідження: Проведення ретельного аналізу міжнародних ринків для визначення попиту на українські товари, а також конкурентного середовища та унікальних пропозицій для міжнародного споживача.
2. Адаптація продукції до міжнародних стандартів: Забезпечення відповідності продукції українських компаній міжнародним стандартам якості, безпеки та екології для здобуття довіри споживачів з інших країн.
3. Розробка маркетингових стратегій: Створення ефективних маркетингових стратегій, спрямованих на просування українських товарів на зовнішніх ринках, включаючи стратегії ціноутворення, дистрибуції та продажу.
4. Логістичні рішення: Розробка оптимальних логістичних рішень для забезпечення швидкого та ефективного доставлення товарів на міжнародні ринки, включаючи вибір транспортних маршрутів, складського забезпечення та митних процедур.

5. Підтримка клієнтів та сервіс: Забезпечення високого рівня обслуговування та підтримки клієнтів на зовнішніх ринках, включаючи надання інформаційної підтримки, гарантійного обслуговування та вирішення проблем.

6. Співпраця з міжнародними партнерами: Розвиток партнерських відносин з міжнародними компаніями, дистриб'юторами та торговими партнерами для забезпечення доступу до нових ринків та ресурсів.

7. Стимулювання інновацій: Підтримка інноваційного розвитку та впровадження нових технологій у виробництво та маркетинг для створення конкурентних переваг на міжнародних ринках.

Ці аспекти є ключовими для успішного виходу України на міжнародні ринки товарів та забезпечення її конкурентоспроможності в глобальній економіці.

Стратегії виходу України на зовнішні ринки - це методи розширення географії своєї присутності на міжнародних ринках з метою отримання конкурентних переваг. Потреба України в виході на зовнішні ринки може виникати з різних причин. Одна з них - розширення бізнесу за межі внутрішнього ринку може зменшити вразливість перед змінами на внутрішньому ринку та сприяти збалансованому доходу від діяльності в різних країнах. Також пошук нових можливостей для бізнесу: умови на внутрішньому ринку можуть бути обмеженими або насиченими, тому вихід на зовнішні ринки дозволяє знайти нові шляхи розвитку та розширення бази споживачів. Наступне - отримання більшого доходу, тобто розширення на зовнішні ринки може призвести до збільшення обсягів продажів та загального доходу. [54].

Щоб вибрати оптимальні шляхи проникнення на зовнішні ринки для України, слід враховувати наступні рекомендації:

1. Аналіз ринків: Проведення докладного аналізу потенційних зовнішніх ринків, враховуючи їхні розміри, темпи зростання, конкурентну ситуацію, рівень ризику та потреби споживачів.

2. Вивчення правового середовища: Оцінка правових та регуляторних аспектів в країнах, в яких планується вихід на ринок, звертаючи увагу на податкові політики, митні правила, валютне регулювання та інші нормативні вимоги.

3. Адаптація продукції: Забезпечення адаптації продукції та послуг до потреб та вимог місцевого ринку, включаючи культурні та мовні особливості, стандарти якості та безпеки, а також цінову конкурентоспроможність.

4. Вибір каналів збуту: Вибір оптимальних каналів збуту для виведення продукції на міжнародні ринки, враховуючи особливості торгівлі через дистриб'юторів, агентів, онлайн-платформи або прямі поставки.

5. Розробка маркетингових стратегій: Створення ефективних маркетингових стратегій для просування продукції на зовнішніх ринках, включаючи рекламні кампанії, участь у виставках та ярмарках, а також вивчення та використання поведінкових особливостей місцевих споживачів.

6. Створення партнерств: Розвиток партнерських відносин з місцевими компаніями, дистриб'юторами та іншими стейкхолдерами на зовнішніх ринках для забезпечення успішного входу та розширення бізнесу.

7. Контроль і аналіз результатів: Постійне контролювання та аналування результатів діяльності на зовнішніх ринках, вчасно коригуючи стратегії та виробляючи необхідні зміни для досягнення поставлених цілей.

При виході України на міжнародні ринки товарів важливі наступні аспекти розробки маркетингових стратегій, логістичних рішень та підтримки клієнтів у міжнародному контексті:

1. Маркетингові стратегії:

- Міжнародний аналіз ринку: Проведення детального аналізу міжнародного ринку для з'ясування специфічних вимог, тенденцій та конкурентної ситуації.

- Глобальний брендинг: Розробка стратегії глобального брендингу, яка враховує культурні та мовні особливості різних країн.

- Міжнародний маркетинговий мікс: Адаптація продукту, ціни, просування та розподілу до потреб міжнародного ринку.

2. Логістичні рішення:

- Глобальна логістична інфраструктура: Розробка ефективної системи логістики, яка забезпечить доставку товарів до різних країн світу.

- Міжнародна транспортна логістика: Вибір оптимальних маршрутів та транспортних засобів для міжнародних перевезень.

- Митні процедури та торгові угоди: Розробка стратегій митного оформлення та дотримання міжнародних торгових угод.

3. Підтримка клієнтів:

- Міжнародне обслуговування клієнтів: Створення системи підтримки клієнтів, яка працює на різних мовах та враховує культурні особливості.

- Глобальна комунікація: Забезпечення зв'язку з клієнтами через різні канали комунікації, такі як веб-сайти, соціальні мережі та електронна пошта.

- Адаптація до місцевих потреб: Реагування на зміни в потребах та вимогах місцевих клієнтів шляхом пропозиції відповідних продуктів та послуг.

Україна має можливості співпраці з міжнародними партнерами та організаціями для успішного виходу на зовнішні ринки та підвищення конкурентоспроможності своїх товарів. Він бере участь у міжнародних виставках та ярмарках для просування продукції, партнерство з міжнародними дистриб'юторами для розширення каналів збуту, а також співпрацює з міжнародними торговими палатами та асоціаціями для підтримки бізнесу та вирішення проблем. Крім того, українські компанії можуть використовувати програми підтримки та фінансування, які надаються міжнародними організаціями, для реалізації проектів з розвитку та впровадження інноваційних рішень.

У висновку до розділу необхідно сказати, що впровадження стратегій підвищення конкурентоспроможності важливе для економічного розвитку України та її вихід на міжнародні ринки. Кожна стратегія орієнтована на певні аспекти міжнародної торгівлі, такі як розвиток експорту, підтримка малих та середніх підприємств, інновації, розвиток агропромислового комплексу, інтеграція до Європейського Союзу та розвиток туризму. Порівняння з іншими країнами показує важливість постійного вдосконалення та застосування кращих практик для успіху.

Під час розробки та оцінки нових стратегій підвищення експортного потенціалу України виявлено кілька ключових напрямків. Необхідно активно диверсифікувати експортну структуру, розвиваючи нові галузі з високою доданою вартістю. Також важливо підсилити логістичні ланцюги та стимулювати інноваційний розвиток у логістиці та виробництві. Розвиток співпраці з міжнародними партнерами та використання вільних торговельних угод можуть розширити експортні можливості. Реалізація цих стратегій сприятиме зміцненню позицій України на світових ринках та стабільному економічному розвитку.

Загальна стратегія виходу України на міжнародні ринкові товари включає маркетингові дослідження, адаптацію продукції до стандартів, розробку ефективних маркетингових стратегій, логістичні рішення та підтримку клієнтів. Крім того, аналіз ринків, вивчення правового середовища, вибір каналів збуту, створення партнерств та контроль результатів також важливі кроки. Для успіху на зовнішніх ринках важливо зберегти місцеві особливості, культурні відмінності тощо. Розвиток інноваційних рішень та впровадження сучасних технологій допоможе зміцнити конкурентні переваги та залучити увагу іноземних покупців. Такий комплексний підхід сприятиме підвищенню експортного потенціалу України та її успішному виходу на міжнародний ринок товарів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У сучасному світі конкурентоспроможність стає фундаментальним показником економічного прогресу країни та визначальним аспектом її успішності на міжнародній арені. Конкурентоспроможність національної економіки - це складне та багатогранне поняття, що не має однозначного визначення в західній економічній теорії, проте його можна визначити сукупністю різноманітних характеристик, що впливають на здатність країни конкурувати на міжнародному рівні. Аналіз підтвердив важливість конкурентоспроможності для успішності країни на міжнародних ринках товарів. Постійне вдосконалення стратегій та політики країни з метою підвищення її конкурентоспроможності є ключовим для забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення.

Фактори конкурентоспроможності формуються умовами та обставинами, що сприяють успішному виступу країни в глобальному економічному конкурентному середовищі. Визначено основні фактори, які впливають на конкурентоспроможність України, серед яких низька якість продукції, високі витрати на виробництво та складна політична ситуація. Розуміння цих факторів дозволить розробити ефективні стратегії для підвищення конкурентоспроможності.

Механізми регулювання конкурентоспроможності країни формуються різноманітними факторами, такими як економічні стратегії, торговельні угоди, інвестиційні підходи, прогрес у науці та технологіях, а також аспекти соціокультурного розвитку. Проведений аналіз дозволив ідентифікувати ключові механізми регулювання конкурентоспроможності країни, такі як стимулювання інновацій, підтримка експорту та політичні реформи. Їх впровадження може сприяти підвищенню конкурентоспроможності України.

Економіка України продовжує пристосовуватися до різноманітних викликів. Однак завдяки стабілізації логістичних мереж та покращенню умов для експорту, деякі галузі проявляють позитивні динаміки. Дослідження

структури та динаміки основних галузей економіки України вказує на потенціал для підвищення конкурентоспроможності у секторах, які мають переваги на міжнародних ринках.

Зовнішньоторговельний оборот визначається як загальна сума імпорتنих та експортних операцій, що здійснюються країною протягом певного періоду. Його аналіз підтверджує необхідність розвитку нових продуктів та підвищення якості існуючих для збільшення конкурентоспроможності.

Конкурентні переваги відображають здатність досягнення переваги над конкурентами у економічних, технічних і організаційних аспектах, які вимірюються ключовими економічними показниками. Україна має деякі конкурентні переваги, такі як низькі витрати на робочу силу та природні ресурси, що можуть бути використані для підвищення конкурентоспроможності.

Стратегія конкурентоспроможності країни - це широкий набір заходів, що розробляються урядом та іншими ключовими учасниками економічного процесу, з метою підвищення здатності країни до ефективної конкуренції на міжнародній арені. Досягнення конкурентоспроможності потребує розробки та впровадження ефективних стратегій, орієнтованих на сучасні виклики та можливості ринку. Порівняння стратегій України з іншими країнами показує, що успішне використання кращих практик світу сприяє підвищенню якості продукції, зниженню бар'єрів для виходу на міжнародні ринки та залученню іноземних інвестицій, що сприяє економічному зростанню та покращенню рівня життя.

Під час розробки нових стратегій для підвищення експортного потенціалу України виявлено ключові напрямки, що включають диверсифікацію експортної структури, розвиток логістичних ланцюгів та стимулювання інноваційного розвитку, співпрацю з міжнародними партнерами та впровадження сучасних технологій у виробництво і логістику. Необхідність розробки нових стратегій стає ключовою для

підвищення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках. Пропонується провести комплексний аналіз сильних та слабких сторін експортного потенціалу країни та розробити стратегії, спрямовані на розвиток пріоритетних галузей та підвищення якості експортної продукції.

Перевірка розроблених стратегій та їх впровадження є надзвичайно важливими для успішного виходу на міжнародні ринки товарів. Пропонуються рекомендації щодо ефективного впровадження стратегій, включаючи вивчення конкурентного середовища, підвищення якості продукції, розвиток маркетингових кампаній та підтримку експортерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковальчук Х. Р. Державна політика стимулювання конкурентоспроможності національної економіки. 2022. Національний університет «Києво-Могилянська академія. С.42
2. Конкурентоспроможність суб'єкта конкуренції та її основні ознаки. Управління конкурентоспроможністю підприємства. Українські підручники та статті – Бібліотека Posibniki.com.ua [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://posibniki.com.ua/post-konkurentospromozhnist-subekta-konkurenciio-ta-ioio-osnovni-oznaki>.
3. Medeiros, Victor, та ін. «Competitiveness and Its Determinants: A Systemic Analysis for Developing Countries».CEPAL Review , т. 2019, вип. 129, травень 2020 р., с. 25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://doi.org/10.18356/e03c81fc-en>.
4. Конкурентоспроможність країни .
[Http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/2893-konkurentospromozhnist-krajini.html](http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/56-k/2893-konkurentospromozhnist-krajini.html).
5. Шнипко , О. С. Міжнародна конкурентоспроможність країни: поняття, основні складові та джерела. 7 ст., С.1-5
6. Цибульська, Е. І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження сутності в епоху економіки знань. 2017 – с.147-148.
7. The Global Competitiveness Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.weforum.org/publications/global-competitiveness-report-2015/>
8. Current Competitiveness and Growth Competitiveness, in The Global Competitiveness Report 2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hks.harvard.edu/centers/cid>
9. Базилюк Я.Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення / Базилюк Я.Б. – К. : НІСД, 2002. – 132 с.

10. Дудка, Ю. П. Конкурентоспроможність економіки та економічна безпека України: проблеми взаємодії та взаємозв'язку у форматі неоліберальної парадигми глобалізації. Вісник Хмельницького національного університету 2009, № 4, Т. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_4_3/pdf/177-182.pdf.
11. Геєць, В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів [Текст]: монографія / за ред. В. М. Геєця, А. А. Мазаракі. — К.: Київ. Нац. Торг.екон. Унт, 2008. — 273 с.
12. Войнова, Є. І. Глобальна конкурентоспроможність країни: обґрунтування категорії, типи, фактори та наслідки . 2018 г., с. 10, https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/7.pdf.
13. «Складові національних конкурентних переваг». Stud, https://stud.com.ua/66952/ekonomika/skladovi_natsionalnih_konkurentnih_perevaga. Просмотрено 26 бер 2024 р
14. Манн Р.В., Баранов Г.О. «кейнсіанська теорія в управлінні економікою держави ». Міжнародний електронний науково-Практичний журнал «wauscience», 2020 р., ст. 7-8, . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/chstu/1599/1/11th%20Conference%20Part%202.pdf#page=7>.
15. Синюченко М. І. Конкурентоспроможність національної економіки: дослідження ефективності факторів зростання. Бізнес Інформ №7. 2014. С. 14- 17.
16. «It Matters How Competitive Your Country Is. Here Are Three Reasons Why». World Economic Forum, 28 вересня 2016 р., <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/it-matters-how-competitive-your-country-is-here-are-three-reasons-why/>.
17. Vîrjan, D., та ін. «Competitiveness—the Engine That Boosts Economic Growth and Revives the Economy». Frontiers in Environmental Science, т. 11 травня 2023 р. Frontiers, <https://doi.org/10.3389/fenvs.2023.1130173>.

18. Беззубченко, О. А. Технологічна складова конкурентоспроможності національної економіки. 2012 г., с. 3.
19. «Конкурентоспроможність економіки країни: сутність та чинники формування». Український журнал прикладної економіки та техніки, 13 листопада 2023 р., <http://ujae.org.ua/konkurentospromozhnist-ekonomiky-krayiny-sutnist-ta-chynnyky-formuvannya/>.
20. НАЗИРОВ, К. З. «сучасні фактори конкурентоспроможності національної економіки». Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 3 (18) , травень 2014 г., с. 13, <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-159-171.pdf>.
21. Hien Phuc Nguyen. National Competitiveness of Vietnam: Determinants, Emerging Key Issues and Recommendations. Peter Lang AG, 2009.
22. Кривов'язюк І.В., Цимбалюк І.О. Механізм регулювання конкурентних відносин на регіональних сировинних ринках: Монографія. – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2009. – 215 с.
23. Державне регулювання конкуренції. <Http://www.tsatu.edu.ua/et/wp-content/uploads/sites/33/tema.-derzhavne-rehuljuvannja-konkurenciyi.pdf>.
24. Скірка, Н. Я. «галузева структура національної економіки і напрями її оптимізації». Ефективна економіка , вип. 9 січня 2013 р. [Www.economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) , <http://www.economy.nayka.com.ua?Op=1&z=2311>.
25. «Які галузі економіки України мають найбільший потенціал зростання | Блог УС.Market». Блог УС.Market | Дослідження та аналіз ринку конкурентів , 22 лютого 2024 р., <https://blog.youcontrol.market/iaki-ghaluzi-iekonomiki-ukrayini-maiut-naibilshii-potentialsial-zrostannia/>.
26. «Енергетика». УМІТИ , <https://umity.in.ua/concept/?Id=1190>.
27. Енергетика - [ukraineinvest](https://ukraineinvest.gov.ua/industries/energy/) . 5 січня 2020 р., <https://ukraineinvest.gov.ua/industries/energy/>.

28. «Як логістика адаптувалася до війни». Економічна правда , <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/>. Переглянуто 12 квітня 2024 р.
29. Про ВВП України простими словами. 2023, <https://online.novaposhta.education/blog/pro-vvp-ukraini-prostimi-slovami>.
30. «Національна економіка». Сайт Geografiamozil2! , <http://geografiamozil2.jimdofree.com/головна/національна-економіка/>.
31. EBRD Forecasts 3.0% GDP Growth for Ukraine in 2024, Aligning with Regional Projections amid Ongoing Challenges. <https://www.ebrd.com/news/2024/ebrd-forecasts-ukraines-economy-to-grow-at-3-per-cent-in-2024.html>.
32. «Ukraine Archives». Focus Economics, 25 квітня 2024 р., <https://www.focus-economics.com/countries/ukraine/>.
33. Жукова К.С. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі українського причорномор'я. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/268.pdf>.
34. Овсієнко А. І. Критерії ефективності висококонкурентної продукції / А. І. Овсієнко, К. Ю. Овсієнко // Internauka. Ser. : Economic Sciences. – 2020. – № 9. – 17 р.
35. «Ukraine Increases Foreign Trade: Customs Names Top Partners». RBC-Ukraine, <https://newsukraine.rbc.ua/news/ukraine-increases-foreign-trade-customs-names-1709906216.html>.
36. Товарна структура зовнішньої торгівлі України https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/tsztt/arh_tsztt2023_u.html
37. Степанкова, А. А. «Методи оцінки конкурентоспроможності продукції». Ефективна економіка , вип. 2, 2012 р. [Www.economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) , <http://www.economy.nayka.com.ua?Op=1&z=954>.
38. Гуменюк , В. С. Поняття конкурентних переваг. <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27519/6660.pdf?Sequence=3>.

39. Марченко, Т. В., и А. Я. Тимчук. Міжгалузевий аналіз конкурентоспроможності України на світовому ринку високотехнологічних товарів. 2021, https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2195/Marchenko%20T.V._Intersectoral%20analysis%20of%20Ukraine%E2%80%99s%20competitiveness%20on%20the%20world%20market%20of%20high-tech%20goods.pdf?Sequence=1&isallowed=y).

40. Михайлюк, М. А. Конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/247232fd-89c3-467d-8b47-7ff0f2634da3/content>.

41. «Про Стратегію сталого розвитку „Україна – 2020“». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/5/2015>.

42. «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/179-2021-%D0%BF>.

43. «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/588-2019-%D1%80>.

44. «Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/526-2019-%D1%80>.

45. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/225/2021>.

46. Енергетична стратегія України до 2035 року «безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» . https://www.gpее.com.ua/news_item/732.

47. «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/615/98>.

48. «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/615/98>.

49. «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року». Офіційний вебпортал парламенту України , <https://zakon.rada.gov.ua/go/168-2017-%D1%80>.

50. Наumenko, Дмитро. Експортний потенціал України та його реалізація в торговельно-економічних відносинах з польщею. 2023, <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/59986/1/%D0%94%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%20%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>.

51. Melnyk O., Smereka L. Diversification of foreign economic activities of domestic carpet market enterprises. Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2020. Vol. 2020, no. 1. P. 59–69. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2020.01.059>

52. «Логістичні ланцюги - Основні поняття логістики». Вузліт , https://vuzlit.com/1458969/logistichni_lantsyugi.

53. Олійник, Тетяна, и Катерина Соколова. Стратегічне планування виходу підприємств на міжнародні ринки з урахуванням інновацій та новітніх технологій. 2024, <file:///C:/Users/Olga/Downloads/6060-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-5925-2-10-20240219.pdf>.

54. Rayne Aguilar. 9 Foreign Market Entry Strategies You Should Know. Квітень 2024 г., <https://www.weglot.com/blog/foreign-market-entry-strategies>.

55. «Перспективні галузі економіки, прогнози розвитку після війни | Блог YC.Market». Блог YC.Market | Дослідження та аналіз ринку конкурентів ,

14 червня 2023 р., <https://blog.youcontrol.market/pierspiektivni-ghaluzi-iekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini/>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

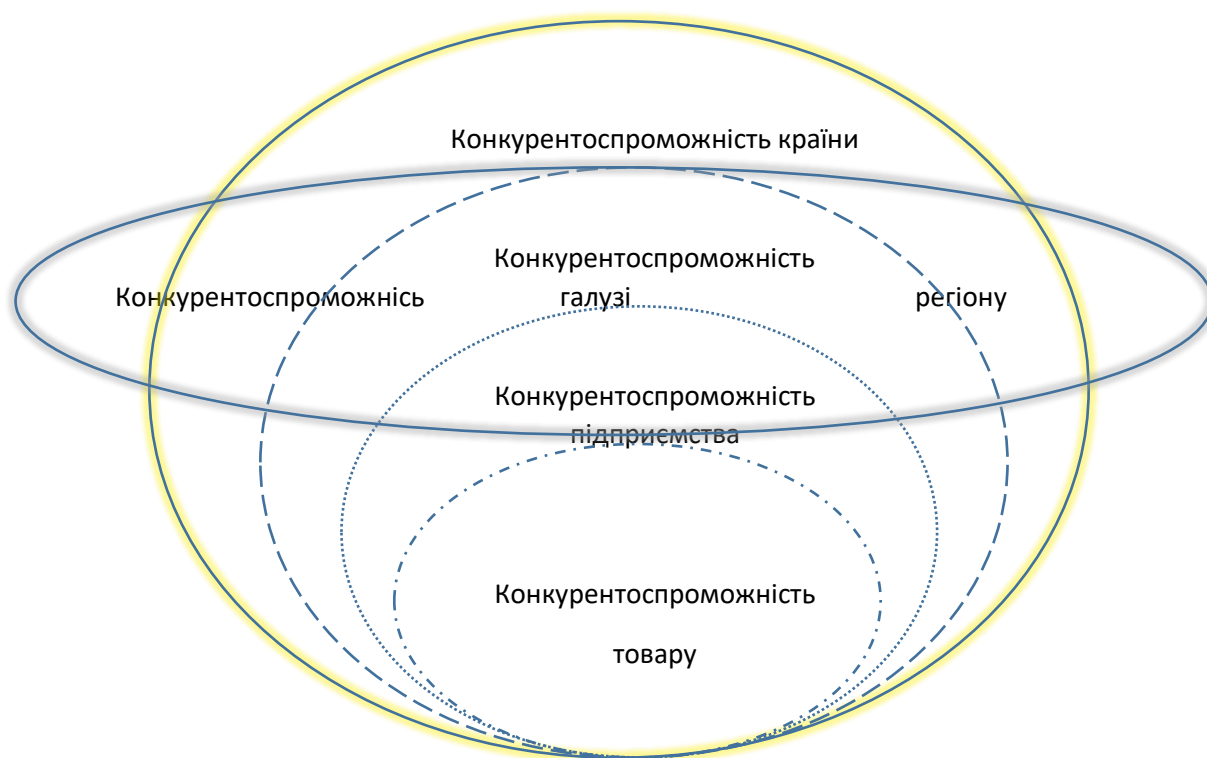

Рис. 1. Схема зв'язку та взаємозалежності між рівнями конкурентоспроможності
Створено на основі [18]

ДОДАТОК Б

Таблиця 1

Перспективні галузі економіки в Україні післявоєнного періоду

№	Галузь економіки	Короткостроковий прогноз	Довгостроковий прогноз	Думка суспільства
1	Будівництво	Великий попит на відновлення і нові проекти	Продовжений попит через потребу у відновленні	Позитивна, очікування відбудови протягом 5 років
2	Військово-промисловий комплекс	Підвищений попит на модернізацію та озброєння	Продовжений попит через потребу в модернізації	Позитивна, очікування відбудови протягом 5 років
3	Агропромисловий сектор	Росте попит на продукти харчування та сільгосппродукцію	Стійкий розвиток з погляду потреби в харчах	Позитивна, очікування відбудови протягом 5-10 років
4	Медична сфера	Підвищений попит на медичні послуги та обладнання	Продовжений розвиток через підвищену увагу до здоров'я	Позитивна, очікування відбудови протягом 5 років
5	Транспорт та перевезення	Збільшення попиту на транспортні послуги та інфраструктуру	Стабільний розвиток з погляду попиту	Позитивна, очікування відбудови протягом 5 років
6	Легка промисловість	Підвищений попит на легку промисловість та текстиль	Стабільний розвиток через потребу в одязі та текстильних товарах	Позитивна, очікування відбудови протягом 5 років
7	Освіта та наука	Збільшення інвестицій у освіту та дослідження	Постійний розвиток через потребу у кваліфікованій робочій силі	Позитивна, очікування відбудови протягом 5-10 років

Сформовано на основі: [55]

АНОТАЦІЯ

Кодрул О.О. “КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ” – Рукопис.

Кваліфікаційна робота студентки IV-го курсу денної форми навчання на здобуття освітнього ступеня бакалавра спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Державний університет «Житомирська політехніка». Факультет національної безпеки, права та міжнародних відносин, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 82 сторінках друкованого тексту, у тому числі 9 рисунків, 10 таблиць, 3 формули, список використаних джерел налічує 55 найменувань.

У першому розділі “ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ”, розглядаються теоретичні засади конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках товарів. Зокрема, досліджено сутність та значення міжнародної конкурентоспроможності, фактори, що її визначають, а також механізми регулювання конкурентоспроможності в світовій економіці.

Другий розділ “АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ” присвячений аналізу конкурентоспроможності України на міжнародних ринках товарів. Проведено аналіз структури та динаміки основних галузей економіки України, зовнішньоторговельного обороту та конкурентоспроможної продукції. Особлива увага приділена вивченню конкурентних переваг України на міжнародних ринках товарів..

У третьому розділі “СТРАТЕГІЇ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИХ РИНКАХ ТОВАРІВ” запропоновано стратегії та напрями підвищення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках товарів. Здійснено

аналіз існуючих стратегій конкурентоспроможності країни, розроблено та оцінено нові стратегії для поліпшення експортного потенціалу України. Крім того, надано рекомендації з реалізації цих стратегій для ефективного виходу на міжнародні ринки товарів.

Робота містить висновки та пропозиції, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності України на міжнародних ринках, що сприятиме стабільному економічному зростанню та покращенню позицій країни у світовій економіці.

Ключові слова: конкурентоспроможність, міжнародний ринок, економіка України, зовнішньоторговельний оборот, експортний потенціал, конкурентні переваги, стратегії підвищення конкурентоспроможності, регулювання конкурентоспроможності.

ANNOTATION

Kodrul O.O. "COMPETITIVENESS OF UKRAINE ON THE INTERNATIONAL MARKETS OF GOODS" - Manuscript.

Qualifying bachelor's work of a student of the 4th year of full-time education for obtaining a bachelor's degree in specialty 292 "International Economic Relations". Zhytomyr Polytechnic State University. Faculty of National Security, Law and International Relations, Zhytomyr, 2024.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions and proposals, a list of used sources. The main content is laid out on 82 pages of printed text, including 9 figures, 10 tables, 3 formulas, the list of used sources includes 55 items.

In the first chapter "THEORETICAL BASIS OF THE COUNTRY'S COMPETITIVENESS IN THE INTERNATIONAL GOODS MARKETS", the theoretical bases of the country's competitiveness in the international goods markets are considered. In particular, the essence and significance of international

competitiveness, the factors that determine it, as well as the mechanisms of regulation of competitiveness in the world economy are investigated.

The second section "ANALYSIS OF UKRAINE'S COMPETITIVENESS IN INTERNATIONAL GOODS MARKETS" is devoted to the analysis of Ukraine's competitiveness in international goods markets. An analysis of the structure and dynamics of the main branches of Ukraine's economy, foreign trade turnover and competitive products was carried out. Special attention is paid to the study of Ukraine's competitive advantages in international commodity markets.

In the third chapter "STRATEGIES AND DIRECTIONS FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINE IN INTERNATIONAL GOODS MARKETS" strategies and directions for increasing Ukraine's competitiveness in international goods markets are proposed. An analysis of the existing strategies of the country's competitiveness was carried out, new strategies for improving the export potential of Ukraine were developed and evaluated. In addition, recommendations are provided for the implementation of these strategies for effective access to international product markets.

The work contains conclusions and proposals aimed at increasing the competitiveness of Ukraine on international markets, which will contribute to stable economic growth and improvement of the country's position in the world economy.

Key words: competitiveness, international market, economy of Ukraine, foreign trade turnover, export potential, competitive advantages, strategies to increase competitiveness, regulation of competitiveness.